№ 172 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 172

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը ... 7 ամսվանը 6 ռուբլի. Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ. ... ձեռագրեր չեն վերադարձվում.
Հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—3 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".
Յայտարարութիւնների համար գինը վճարել. I երեսի վրա (պետիտ)—20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
Կովկասից դուրս գտնվող անձինք և հիմնարկութիւնները յայտարարութիւնները կարող են ուղարկել Մոսկվայում՝ Центральная Контора Объявлений Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, և նրա ճյուղերում—Պետերբուրգում Морская, 11, Վարշավայում Маршальковская, 130, Կիեվում Большая, 38, Պարիզում 8 Площадь Биржи.

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ.
Օգոստոսի 1-ից մինչև սեպտ. 1-ը 85 կ.
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. ...

ԱՆՍՏՈՐԱԳԻՐ ... ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Թագուհի Բաղդևեան, Ալեքսանդր Գրիգորեան ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆՆԵՐԸ խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ սիրելի ... քրոջ և ... մօրաքրոջ

ՍՕՖԻԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆՑԻ

վաղաժամ մահը։ Ցուղարկաւորութիւնը այսօր, երեքշաբթի, օգոստոսի 7-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Գանօվսկայա փողոց, տուն № 14) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին։
Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 569. 2—2

Սաթենիկ Առաքելեան և Խաչատուր Եախչեան ԱԴԱՄԵԱՆՆԵՐԸ խորին վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին՝ առաջինը իր անմոռանալի մօր և երկրորդը իր զոքանչի՝

ՍՕՖԻԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆՑԻ

վաղաժամ մահը, որը տեղի ունեցաւ ամսիս 2-ին։
Ցուղարկաւորութիւնը այսօր, երեքշաբթի, օգոստոսի 7-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Գանօվսկայա փողոց, տուն № 14) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին։
Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 570. 2—2

ՊՐՈԳԻՄՆԱԶԻՈՆ Կ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ

Պետական արական պրօգիմնազիաների ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ։
Միասեռ ուսուցում տղաների և աղջիկների։ Այս տարի բացվում է երկրորդ դասարանը։ Վերաքննութիւնները սկսվում են օգոստոսի 27-ից, ընդունելութեան քննութիւնները՝ այբուբենական, ստորին և բարձր պատրաստականները, I և II դասարանները մտնելու համար՝ օգոստոսի 28-ից։ Խնդիրները՝ ծննդեան և ծաղկի վկայականների հետ ընդունվում են օգոստոսի 22-ից, առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 2-ը։
Սօլօլակ, Սերգիեվսկայա փողոց, սեփական տուն, № 20.
(տր.) 559. 7—1

Ս. Էջմիածնի Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի

համար հարկաւոր է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ռուսաց լեզուի և գրականութեան, ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ երաժշտութեան (գործիքների վրա), նկարչութեան և մարմնամարզութեան։ Պայմանների համար դիմել՝ Էջմիածին, տեսուչ Բագրատ վարդապետին։
(օ.մ.) տր. 560. 3—3

«ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ հրատարակութեամբ
Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Լ. ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ կազմած

„ՄՇԱԿԻ" ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ (1872–1912)

Հանգուցեալ Գր. Արծրունու, Անդր. Արծրունու, Րաֆֆիի, Գ. Սունդուկեանի, Ա. Արփիարեանի, Ե. Տէր-Մարկոսեանի, Ալ. Քալանթարի և Հ. Առաքելեանի պատկերներով։
Գիրքը բաղկացած է 132 էջից, տպված է ամենալաւ թղթի վրա եւ պարունակում է իր մէջ «Մշակի» 40 տարվայ համառօտ պատմութիւնը, բոլոր խոշոր երեւոյթների, բելլետրիստ. երկերի, նշանաւոր յօդուածների եւ այդ ժամանակամիջոցում «Մշակի» ունեցած աշխատակիցների եւ թղթակիցների անունների յիշատակութիւնը։
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊ.
Պահեստը Թիֆլիսում, «Մշակի» գրասենեակում։
«Մշակի» բաժանորդները ճանապարհածախք չեն վճարում։
ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՑԱՏԿԱՑՎՈՒՄ Է «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻՆ։
(տր.) 0—16

«ՄՇԱԿԻ» ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ԿԱՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ հրատարակութեամբ
Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է

„ՄՇԱԿ" ԵՒ ՀԱՅ ԿԻՆԸ

(«Մշակի» 40-ամեայ յօբելեանի առիթով)
I հատոր
Բաղկացած 7+294 մեծադիր էջից, Գր. Արծրունու գրաւիր. պատկերով։
Գինը ՄԷԿ ռուբլի։
Պահեստը Թիֆլիսում, «Մշակի» գրասենեակում։
«Մշակի» բաժանորդները ճանապարհածախք չեն վճարում։
ԳՐՔԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԻՑ ՍՏԱՑՎԱԾ ԶՈՒՏ ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՑԱՏԿԱՑՎՈՒՄ Է «ՄՇԱԿԻ» ՖՈՆԴԻՆ։
(տր.) 0—19

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գօլ. պր. 21, տուն Արտիստական Ընկ., տելեֆօն № 355.
Պահեստումս կան մեծ քանակութեամբ բոլոր պաստառներ ամենավերջին ոճով,
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ.
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն։ Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում։
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ։
(ե.ու.) տր. 154. 50—43

«ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ
ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է
Համալի Մալաքարբիր
Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ
ԳԻՆՆ Է 30 ԿՈՊ.
(Ճանապարհածախքով 38 կոպ.)
Այս գրքի վաճառումից գոյանալիք գումարը յատկացվելու է «ՄՇԱԿԻ» ապահովութեան ֆօնդին։
Հասցէն՝ Тифлисъ, Ред. газ. „Мшакъ", կամ Tiflis, Rédaction du journal arménien „Mschak"

ՇՈՒՇԻ

Մատչելի գնով «Թօփխանա» շուկայի մօտ ԾԱԽՎՈՒՄ Է Լեւոն Վարազեանի քարաշէն երկյարկանի ՏՈՒՆԸ։
Գնելու պայմանների մասին դիմել Շուշում Գերասիմ Խուբլարեանին, կամ Վարազեանին՝ Պեատիգորսկում, Նամակով—Провалъ, дача № 13.
(օ.մ.) տր. 499. 15—14

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Սեփ. հեռագիր)

Վլադիկավկազ, 6 օգոստոսի

Ջրաբուժական համագումարը Պեատիգորսկում աւարտվեց։

Երէկ զեկուցումներ արին անդրկովկասեան ջրաբուժութեան վերաբերեալ Քալանթար, Չիլչգադարով, Տուսկայեվ և Բէբուտով։

Համագումարը որոշում կայացրեց ջրաբուժութիւնը Անդրկովկասում զարգացնել անգլիական և անդրկովկասեան ցեղերով և բազմացնել պետական արու ձիերի թիւը։

Մանուկեան

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

4 և 5 օգոստոսի

Կրասնոյէ-Սելօ.—Ցերեկը Արքայական վրանը հաւաքվեցին գնդակաձիգ, թնդանօթաձիգ և հեծեալ զօրքի օֆիցերական դպրոցների ու էլեքտրո-տեխնիքական ուսումնարանի նորաւարտ օֆիցերները։ Ցերեկվայ ժամը 4-ին Պետերհօֆից ժամանեց Թագաւոր Կայսրը Մեծ Իշխան Անդրէյ Վլադիմիրովիչի և պալատական մինիստրի ուղեկցութեամբ։ Նորին Կայսերական Մեծութիւնը անցաւ դպրոցական օֆիցերների առջևից, արժանացնելով նրանց ողորմած խօսքերի, ապա հաճեց ցանկութիւն յայտնել, որպէս զի դպրոցում ստացած գիտելիքները օգտակար կերպով կարողանան գործադրել, և աջողութիւն մաղթեց ապագայ ծառայութեան մէջ, որից յետոյ հրաժեշտ տալով՝ գնաց Կրասնօսելեան պալատը։

—

Պետերբուրգ.—Ցերեկվայ ժամը 5 և 30 րոպէին Բարձրագոյն Ներկայութեամբ Կրասնոյէ-Սելօյի արշաւադաշտում տեղի ունեցաւ օֆիցերական ձիարշաւ։ Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը ժամը 5 և կէսին ժամանեց Արքայական պաւիլիօնը և հաճեց մրցանակներ բաշխել օֆիցերներին և հասարակ զինւորներին գնդակաձգութեան և զինամարզութեան համար։ Ցետոյ բարձրացաւ պաւիլիօնի վերևի յարկը ու այնտեղից սկսեց դիտել Նորին Կայսերական Մեծութեան և Կայսերական Ցեղի անունով կազմակերպված մրցութեանը։ Ձիարշաւը և մրցանակաբաշխութիւնը վերջանալուց յետոյ Նորին Մեծութիւնը բարեհաճեց մեկնել Կաւալերգարդեան գունդը, ուր մատուցին ճաշ։

—

Պարիզ.—«Տանը» ասում է, որ պաշտօնական տեղեկութիւնը Պուանկարէի գնալու մասին ապացուցանում է, որ արևելեան հարցում Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան լիովին համերաշխ են։ Ծովային և զինւորական բոլոր հարցերում երկու դաշնակիցներն էլ գործում են՝ իրանց ոյժերը միացնելու և համաձայնեցնելու ուղղված խորհրդակցութիւններով։ Պաշտօնական հաղորդագրութիւնը ապացուցանում է, որ սպառազինութիւններն ու քաղաքական խմբակցութիւնները կարող են պահպանել իրանց գոյութիւնը և աճել, առանց ումեւիցէ սպառնալու։ «Ժուրնալ-դէ-Դեբան» գտնում է, որ Պուանկարէն մեծ ծառայութիւն է մատուցել Ֆրանսիային և Եւրոպային իր բանակցութիւններով ռուսաց պետական գործիչների հետ, եւրոպական հաւասարակշռութիւնը պահպանելու նպատակով, որը խաղաղութեան ամենաշիտակ գրաւականն է։

—

Օդեսսա.—Վրյգօդա կայարանի մօտ ճեպընթաց շոգեկառքի խորտակվելուց վնասվեցին 5 ճանապարհորդ և 3 ծառայող։

—

Բերլին.—Նաուէնից Բերլին գնացող երկաթուղու գնացքում մի անյայտ մարդ դանակով վիրաւորելով երեք կանանց՝ գնացքի կանգնելու կէտում դուրս թռաւ ու անյայտացաւ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

4 և 5 օգոստոսի

Թիֆլիս.—Հետևեալ տեղեկութիւններն են ստացվել Պարսկաստանում գործող մեր զօրամասերի դրութեան մասին։

Գնդապետ Տօլմաչևը, դուրս գալով Սօուջ-Բուլաղից, Ջօվօնինգօլի վրայով հասաւ խօջախօջացիներին, գրոհ տուաւ նրանց վրա և յետ մղեց Կօշադաղից, կորցնելով մէկ սպանված և երկու վիրաւոր։ Յուլիսի 29 ին գնդապետ Տօլմաչևը մտաւ Շիրազ։ Մինչդեռ այդ միջոցին գեներալ Ֆիդարօվը, տեղեկութիւն ստանալով՝ որ մի քանի ցեղեր, որոնք սկիզբներում գործում էին գնդապետ Տօլմաչևի դէմ, անցել են Սավօլանի լեռնաշղթայի միւս երեսը և սպառնում Տօլմաչևին, յուլիսի 28-ին, լուսաբացին յանկարծակի իր զօրքի մի մասով շարժվեց դէպի սարերը և, շրջապատելով, գերի վերցրեց թափառական շահսէվաններին, որոնք յանկարծակիի գալով չէին կարողացել հաւաքել վրանները։ Այդ արշաւանքի ազդեցութեան տակ՝ մուղանլու ցեղը հնազանդութիւն յայտնեց։ Գրաւված անասուններն ու գոյքը գեներալ Ֆիդարօվը ուղարկեց դէպի Խօյ, ըստ որում որպէսզի իրան ծանրաբեռնած չը լինի հսկողութեամբ, նրանցից վերցրեց 50 պատանդ և յուլիսի 30-ին վերադարձաւ Խօյ։ Մինչ այդ, յուլիսի 27-ին, Աղբուլաղ ուղարկված չերնօմորեան կօզակների հետագօտիչ պահակախումբը Դեմերչիի մօտակայքում ենթարկվեց 60 շահսէվանների յարձակման, որոնք աշխատում էին անջատել նրանց Աղբուլաղից։ Քիչ յետոյ նրանց միացան 150 շահսէվաններ ևս։ Չերնօմորցիներին օգնութեան ուղարկվեցին կօզակների մի հարիւրեակ և հետախոյզների երեք զօրախումբ։ Երկու ժամ տևող գնդակաձգութիւնից յետոյ շահսէվանները յետ մղվեցին դէպի Վերին Բարգենդը։ Մեր կորուստներն են, սպանված է խօրունժի Կրամարօվը, մի ուրեադնիկ և երեք կօզակ, երեք գնդակով վիրաւորված է պօդեսաուլ Բաշտաններկը։ Գեներալ Ֆիդարօվը մտադիր է իր յետագայ գործողութիւնները սկսելը յետաձգել, մինչև որ գնդապետ Տօլմաչևը վերջնականապէս կը ջարդէ խօջախօջացիներին, որից յետոյ միանալով նրա հետ կը շարժվեն դէպի հիւսիս։ Խօրջլուդաղի շրջանում գտնվում են 2500 խալիցներ և ալլարցիներ։ Մեր զօրամասերի հետ ընդհարումներ են տեղի ունենում նաև Ատրպատականի արևմտեան մասերում։ Ի նկատի առնելով ստացված այն տեղեկութիւնները, թէ շահսէվանների փոքրիկ խմբեր շարժվում են Ահարից դէպի արևմուտք, միևնոյն ժամանակ երկիւղ կրելով, որ նրանք անարգել կարող են անցնել Ջուլֆա-Թաւրիզ-Մարաղա գիծը, Թաւրիզի զօրամասի հրամանատարը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ նրանց դէմ։

—

Թաւրիզ.—Շուջա-ուդ-Դօվլէն Բաղդադից՝ Նեջէֆի մուշտէիդներից հեռագիր ստացաւ, որոնք կոչ են անում պահպանելու և անկախ պահելու երկիրը օտարականների չարամիտ ոտնձգութիւններից։

—

Թէհրան.—Կառավարութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնեց Ջուլֆա-Թաւրիզեան ճանապարհի ընկերութեան հետ բանակցութեան մտնելու, Ջուլֆայից Թաւրիզ րէլսաւոր գիծ տանելու՝ դէպի Ուրմիայի լիճը գնացող ճիւղով։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

4 և 5 օգոստոսի

Պեկին.—Նախագահի հրամանով գիշերը գնդակահար են արված Ուչանից եկած զինւորական պատուիրակութեան մէջ մտնող երկու օֆիցերները։ Լուրեր են պտտում, որ գնդակահարվածները մասնակցելիս են եղել Ուչանի վերջին զինւորական խռովութեանը։ Դրանցից մէկը՝ Ջանջընւն յեղափոխական յայտնի գործիչներից մէկն էր և Ուչանի կառավարութեան նախկին զինւորական մինիստրը։ Նախագահի բնակավայրում բանված է մի չարագործ ռումբով։

Ազգային ժողովը հաստատեց Մօնգօլիան կառավարելու նախագիծը, որ կազմել էր մօնգօլական իշխանների միութիւնը, նախագահի ցանկութեամբ դուրս ձգելով այն յօդուածը, որի հիման վրա վերացվում էր չինական ադմինիստրացիան։

—

Նանգչիֆու.—Մի շաբաթվայ ընթացքում խունխուզները կատարել են մի շարք սպանութիւններ Նանգանի շրջանում և Խուլչապոտի կիսաճանապարհին։ Եանգչիֆույում սպանվել է մի չինական ատրճանաւոր, Խունչանի մօտ՝ տեղական դատարանի ծառայողը. իսկ ռուսական սահմանի մօտ վիրաւորված է մի կօրէացի։

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

3 և 4 օգոստոսի

Կ. Պօլիս.—Ըստ երևոյթին կաբինէտում հաշտարար ձգտումները յաղթութիւն տարան։ Քեամիլ և Նազըմ փաշաները մեծ վէզիրի չափաւոր ուղղութեան հետ համաձայնվեցին։ Կաբինէտի ճգնաժամի մասին եղած մտքերը մինիստրութեան հետևեալ յայտարարութիւնից յետոյ խաղաղվեցին. «Կառավարութիւնը ընդունում է, որ 1908 թւին սկսած յեղափոխական շրջանը պիտի վերջանայ։ Այժմեանից սկսվում է խաղաղ էվօլիւցիան. առանձին անհատների և գրուպաների կռիւը իրար հետ վնասում է երկրին. այդ պատճառով մենք հաշտարար քաղաքականութեան ենք հետևում և ժխտում ենք հետախուզել թէ կօմիտէական և թէ համաձայնող լիբէրալ կուսակցութեան. կան ճշմարիտ հայրենասէրներ, որոնցից երկիրը լուրջ ծառայութիւններ է սպասում։ Հարկաւոր է, որ նրանք դադարէին միմեանց վրա որպէս թշնամիների նայելուց. նրանք կարող են լինել միայն օրինական հակառակորդներ, որոնք երկրին կը տան իրանց լաւագոյն զգացումները»։ Այդ սանտիմենտալ յայտարարութիւնը թագցնում է ըէալ ոյժի նկատմամբ գոյութիւն ունեցած անվստահութիւնը, որի վրա երբեւիցէ կառավարութիւնը կարող կը լինէր յենվել։ Կօմիտէն իր կողմից շրջաբերականով ներքին կազմակերպութիւններին հրաւիրում է ընտրութիւններին մասնակցել, ժխտելով բացարձակ կռիւը, որով միաժամանակ ապացուցած լինելով զօրքի պահպանման նկատմամբ ունեցած անվստահութիւնը։

Ըստ երևոյթին՝ երկու կողմի հաշտեցուցիչ յայտարարութիւններից կարելի է ենթադրել, որ սկսվեց հանգստանալու շրջանը, եթէ միայն առանձին անհատի աջողութիւնը չի խանգարի կօմիտէի հետ կայացած համաձայնութեանը։

—

Կ. Պօլիս.—Ալբանացիները Իսա Բօլետինացի, Բայրամսուրայի և Րիզաբէյի հրամանատարութեամբ շարժվեցին Ուսկիւբից Քեօփրիւլիի միջով դէպի Սալօնիկ։ Սալօնիկի կօրպուսին հրամայված է կանգնեցնել շարժումը։

—

Տրիպօլիս.—Ստեֆանիի գործակալութիւնը պաշտօնապէս հաղորդում է, որ գեներալ Գարիօնի երէկ վճռական գործողութիւն սկսեց՝ նպատակ դնելով թիւրքերի առաջ փակել Տունիսի սահմանում Զուարին մօտիկ կարաւանային ճանապարհները։ Մի ամբողջ օր տևող յամառ կռւից յետոյ, իտալացիները գրաւեցին երեք նոր օազիսներ։ Թիւրքերը փախուստ տուին ահագին կորուստներով։ Իտալացիներից սպանվել են 6 և վիրաւորվել են 98 հոգի։

—

Վիէննա.—«Նէյէս-Վինէր-Տագէբլ.» յայտարարում է, որ Աւստրո-Ունգարիան ամենևին մտադիր չէ իւրացնել առաջնորդողի դերը պետութիւնների կարծիքների փոխանակութեան ժամանակ, ցանկանում է միայն թիւրքական կառավարութեանը պահել իր ապա-

կենտրոնացման ծրագիրներում, պարզել բալկանեան ժողովուրդներին, որ նրանց շահերի համար վտանգաւորութեամբ դէմ կը գնայ Թիւրքիայի նոր դարաշրջանին և կաշխատի status-quo-ն պահպանել։

—

Հռոմ.—Բալկանեան պետութիւններից մէկի դիպլոմատը Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան թղթակցի հետ խօսելիս՝ յայտնեց այն կարծիքը, որ կոմս Բերխտոլդի ձեռնարկը աջողութեամբ չի պսակվի, որովհետև նա Աւստրիայի էգօիստական նկատառումներով է թելադրված, հակառակ այն տպաւորութեանը, որ արտայայտված է Պետերբուրգի խորհրդակցութիւններով, որի նպատակն է նախազգուշացնել Ռուսաստանից և Ֆրանսիայից սպասվող առաջադրութիւնը։ Դիպլոմատն աւելացրեց, որ ինքը տեղեկացել է, թէ Բոլգարիան համաձայնեց հաշտութեան քաղաքականութիւն պահպանել միայն այն պայմանով, որ Եւրոպան Մակեդոնիայի աւտօնօմիան ապահովի։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

—

Խորհրդարանը լուծուած

Կ. Պօլիս, 26 յուլիս

Սահմանադրական պայքարը վերջացաւ դահլիճին յաղթութեամբ։

Դահլիճը մինչև շաբաթ օր մէջլիսներու խոհականութեան հաւատաց, սակայն շաբաթ օր, տեսնելով որ անոնք փոխանակ համակերպելու և լուռ կրելու այն հետևանքները, որ իրենց կուսակցութիւնը իր ապիկարութեամբ և անխոհեմութեամբ ստեղծած էր, կուզեն ընդհակառակը ամեն գնով պայքարել և առաջ գալիք ոևէ աղէտի պատասխանատուութենէ չխուսափիլ, ինքն ալ դիմեց այնպիսի զէնքերու, որոնք նախընտրելի չէին, սակայն կացութեան պահանջն էին։

Շաբաթ օր Պետրոս Հալաճեան մէբուսական ժողովին ներկայացուց հարցապնդում մը՝ ուղղուած պատերազմական մինիստրին։

Այդ հարցապնդման մէջ օֆիցէրներու միութիւնը կանուանուէր ապստամբ և պատերազմական մինիստրը՝ այդ ապստամբութեան գործակից։

Այս հարցապնդումը ըստ ինքեան ոչ միայն հայոց, այլ երկրին բնակչութեան 95 $^0/_0$-ին զգացումներուն դէմ էր, վասնզի հիմա, այն յայտնի բռնութիւններէ յետոյ՝ զորս Իթթիհադը երբ նոր իմ բանակը գործադրած էր երկրին մէջ, գրեթէ խալամ և ոչ-խալամ ստուար մեծամասնութիւն մը կար դժգոհ Իթթիհադին գործունէութենէն և գոհ՝ օֆիցէրներու միութեան ձեռնարկէն, որ ճնշուած զգացումներու թափ տալու և խեղդուած բողոքներու ազատ պոռթկումին միջոց կուտար։

Եւ այս տեսակ զայրացուցիչ ու ընդվզեցնող նախաձեռնութիւն մը կուննար հայ մէբուս մը, Պետրոս Հալաճեան, որուն տխմարութեան սահմանները մինչև հոս տեղերը տարածուած ըլլալը չէինք գիտեր։

Պետրոս Հալաճեան, Իթթիհադին պնակալէզը, անոր շնորհիւ անհրաժեշտ փառքերու հասած ըլլալէն շլացած՝ անոր ստրուկը ու յաւիտենական երկրպագուն կրնայ եղած ըլլալ, սակայն իրեն բնաւ չենք ներեր, որ անիկա անձնական շահուն համար վտանգէր իր ազգին շահերը և անոր դէմ դաւէր իբր հայ մէբուս օսմանցիները զայրացնող բաներ ընելով։

Հալաճեանի այս աններելի ապուշութիւնը և Վարդգէսի միրաբօյական հռետորութիւնները բոլորովին անժողովրդական դարձուցին այս երկու անձերը, որոնց դէմ բուռն պայքար բացուած է այս միջոցիս Կ. Պօլսոյ մամուլին մէջ, շատ իրաւամբ, վասնզի անոնց արարքն ազգասիրական ըլլալէ աւելի ազգադաւ էր։

Սակայն դառնանք մեր ոչխարներուն։

Դահլիճը, տեսնելով որ խորհրդարանը կացութեան փափկութիւնը առանց նկատի առնելու՝ կուզէ տապալել դահլիճը, պատերազմական մինիստրի միջոցաւ եղած հարցապնդման պատասխանելու համար մինչև հինգշաբթի օր ժամանակ ուզեց։

Խորհրդարանը անպատճառ ուզեց այդ պատասխանը ստանալ երկուշաբթի՝ ժամ առաջ տապալելու համար դահլիճը։

Միւս կողմէ դահլիճը կը ստանար Ալբանիայէն և ուրիշ վայրերէ բազմաթիւ հեռագիրներ, որոնք ապօրէն կերպով կազմուած երեսփ. ժողովին լուծումը կը պահանջէին։

Ասոնց ամենէն ծանրագոյնը եղաւ Իզմիրի հրամանատար Աբդուլլահ փաշայի հեռագիրը, որ 30,000 զօրքով Կ. Պօլսոյ վրայ քալելու կը սպառնար երկաթուղիի ճանապարհով։

Դահլիճը այս յոյժ տագնապալի պահուն ուրիշ բան չէր կրնար ընել, եթէ ոչ ժամ առաջ լուծել խորհրդարանը՝ զոհացում տալու համար հետզհետէ աւելի մեծ համեմատութիւններ առնող դժգոհութիւններուն և ըմբոստութիւններուն։

Հետևաբար դահլիճը դիմեց սահմանադրական խաղի մը կամ բիւզանդական դարձուածքներու, օգտուելով սահմանադրութեան 43-րդ յօդուածին մէկ քաշքշուքէն, որով խորհրդարանին և դահլիճին միջև ծագած վէճի մը հետևանօք կազմուած երեսփ. ժողով մը միայն վէճին վրայ վճիռ տալէ յետոյ նախորդ խորհրդարանին նստաշրջանը լրացնելով ցրուելու պարտաւոր կը կարծէր։

Սահմանադրական այս ծուռումուռ ըմբռնումը նուիրագործել տալու համար, սակայն, հարկ է ծերակոյտին հաւանութիւնը ձեռք բերել։

Հետևաբար դահլիճը անմիջապէս և սախպաղաբար հեռագրով ծերակուտականները ժողովի հրաւիրեց կիրակի օրուան համար։

Նիստը կատարուեցաւ գաղտնի։ Բացի ժողովականներէն, նոյն իսկ քարտուղարները դուրս հանուեցան։

Դահլիճը այդ գաղտնի նիստին մէջ պարզեց բովանդակ մերկ իրողութիւնը, որ խորհրդարանին լուծումը անհրաժեշտ կը դարձնէր։

Մինիստրներու մասնաժողով մը՝ բաղկացեալ Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեանէ, Հիւսէին Հիլմի փաշայէ և Նազըմ փաշայէ՝ ծերակոյտին սահմանադրական յանձնաժողովին առջև պարզեց կացութիւնը աւելի մանրամասնօրէն և օրէնքին մեկնաբանութիւնը իբր հակառակորդներուն համաձայն մեկնելու համար յաջողեցաւ սահմանադրական յանձնաժողովին մէջ ապահովել մէկի դէմ բոլոր ժողովականներուն քուէն։ Յանձնաժողովին եզրակացութիւնը ծերակոյտին մէջ ընդունուեցաւ 28 քուէով ընդդէմ 5-ի և 1 ձեռնպահի՝ որ էր Մահմուդ Շեվքէթ փաշա։

Այս մեկնաբանութեան վրայ արդէն խորհրդարանը իր նստաշրջանը աւարտած և քանի մը օրեր ալ անցած էր։

Ծերակոյտը ուրեմն վճռած էր խորհրդարանի լուծումը։ Կայսերական իրադէն, որ խորհրդարանին փակումը կը հրամայէր, նոյն գիշերը (կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալու) կէս գիշերին իսկ ստորագրել տուին կայսեր։

Հետևեալ օրը՝ երկուշաբթի՝ կիրակիէ դադարին պատահած այս իրողութիւնը ամբողջ Պօլիսը, ինչպէս նաև իթթիհադական բլօկը շանթահար կընէր։

Իթթիհադին վերջին փամփուշտները սակայն սպառած չէին։

Հակառակ անոր, որ վարչապետը հեռագրած էր խորհրդարանի նախագահին երեսփ. ժողովի լուծման իրադէն տրուած ըլլալը, ժողովը կէսօրէ առաջ կը գումարուի, և Ջավիդ-բէյ, հրէաներէն եկեմաից և հանրօգուտ շինութեանց նախորդ մինիստրը, աւեանական գործողութիւններէն առաջ բեմ բարձրանալով «հուսկ յետին բանք» մը կարտասանէ, ճարտասանութեան բոլոր զէնքերը գործածելով և իր փիլիպպիկանը աղդեցիկ դարձնելու համար ամեն դարձուածքներու դիմելով։

Ջավիդ-բէյ, մահուան դատապարտուած խորհրդարանին այդ անսպասելի անկման պատասխանատուներէն մէկը, կը ջանայ Իթթիհադին ընդդիմադիրները, և հակառակորդները ցոյց տալ իբր յետաշրջական, իբր համիդեան։

Եւ մեր մէբուսներէն Վարդգէս մը կը գտնուի, որ երբեմն իշխանութեան վրայ գտնուող Իթթիհադին քծնիլը դիւանագիտութիւն մը համարելէ յետոյ այսօրուան իշխանութեան գլուխ գտնուողները Համիդի ոգին, Համիդի շունչը կանուանէ... անշուշտ անորակելի անդիւանագիտութեամբ մը, իր երբեմնի զինակցին հաճելի խօսք մը ըրած ըլլալու համար։

Բայց ինչ փոյթ, որ իր այդ սոփեստութիւնը կեանքեր պիտի արժէ եղեր... Վարդգէս պիտի մտածէ՞ անոնք։

Ջավիդ-բէյի արձագանք ըլլալ պէտք է և կըլլայ, հոգ չէ թէ իր անունով ամբողջ ազգը նախատուի և հայ ազգին մէբուսը՝ դալկաւուկ (պնակալէզ) մակդիրով որակուի, ինչպէս երբեմն որակեցին զինքը։

Վարդգէս ասանկ նրբութիւններու մարդը չէ, իր արժանապատուութեան ալ նախանձախնդիր չէ, որով իր ազգին ալ պատիւը չի պահեր։

Մասնաւորապէս Վարդգէսի միամտութիւնը շահագործող պարագան կըլլայ Ջավիդ-բէյի՝ Իթթիհադի անկման օրերուն մէջ միայն մտաբերած հայոց սահմանադրասիրութեան յիշատակութիւնը, որ մենք տեղեկութեամբ միայն պիտի ունկնդրէինք մահապարտ կուսակցութեան մը ներբողած դամբանականին մէջ։ Անիկա գծուծ քծնողութիւն մըն է, որ հայոց սիրտը շահելու համար կընեն Ջավիդ-բէյի գաղափարակիցները, վտանգին մէջ իրենց հետ ունենալու համար հայերը։

Սակայն երբ որ յաջողութեան մէջ են, կը մոռնան հայոց սահմանադրասիրութիւնն ալ, անոնց անձնուիրութիւնն ալ, հաւատարմութիւնն ալ, կոտորութիւններն ալ և կամ կը ջարդեն, կամ կը թալանեն, կամ կը բռնաբարեն։

Եթէ Իթթիհադը այնքան երախտահատոյց էր՝ հայոց սահմանադրասիրութեան հանդէպ ինչո՞ւ իր չորս տարուան բացարձակ տիրապետութեան օրերուն ոչինչ ըրաւ ի նպաստ հայոց, ինչո՞ւ հայերնակ նահանգներու վիճակին մէջ ոևէ բարւոքում չտեսնուեցաւ, և մանաւանդ ինչո՞ւ իրենց ձեռքերով կազմակերպուեցաւ եղեռներու եղեռնը՝ Ադանայի ջարդը, որուն նմանը երբեք կատարուած չէր։

Ջավիդ-բէյ ուրեմն կը քծնի, ողբալի սնիկութեամբ մը, և Վարդգէսի պէս անուղեղ, իմացականութեան շրջերը չունեցող հայ մը—որուն գոյութիւնը իբր հայ մէբուս աւելի յետոյ նախատինք մը կրնայ ըլլալ հայ ազգին—Համիդի արժանաւոր յաջորդներուն համիդականութիւնը մոռնալով տակաւին նոր պաշտօնի ձեռնարկած մարդոց համիդական ոգին կը վերագրէ։

Ջավիդ-բէյ իր ճառը կը վերջացնէ առաջարկելով անվստահութիւն դահլիճին դէմ, իբր հակասահմանադրական, և կառաջարկէ արձակուրդ տալ խորհրդարանին անպայման ժամանակով։

Իթթիհադը՝ փակման հրամանագիրը կարդալէ առաջ այս անվստահութեան քուէն տալով՝ կը կարծէր տապալած ըլլալ դահլիճը։

Սակայն դահլիճը անյողդողդ՝ չհզեալ համարեց խորհրդարանին որոշումը, քանի որ լուծուած խորհրդարան մը ատենակ որոշումներ տալու ձեռնհաս չէր։

Այդ նիստը համարուեցաւ անպաշտօն գումարում մը, և Հաջի-Մուխթար փաշա կէսօրէն յետոյ խորհրդարան երթալով դատարկ ժողովասրահին մէջ, ուր միայն քանի մը երեսփոխաններ հազիւ կային, կարդաց փակման հրամանագիրը և գոցեց խորհրդարանը՝ ամենախիստ հսկողութեան տակ առնելով զայն։

Խորհրդարանին փակումը հիմա կատարուած իրողութիւն մը դարձած կրնայ համարուիլ, օրէնքի տեսակէտով։

Դահլիճին տրուած անվստահութեան քուէն դարձեալ օրէնքի համապատասխան չէ, զի դահլիճը չէ հարցապնդուած, անոր բացատրութիւնները չեն լսուած և առանց վիճաբանութեան ուղղակի քուէարկուած է, ան ալ առանց անուանական կոչման, որ ըստ օրինի պարտաւորիչ էր այս պարագային։

Խորհրդարանին լուծումը սակայն բովանդակ կացութիւնը չպարզեց։

Ջավիդ բէյ իր ճառին մէջ իրեն ձայնակից ունենալով Նեսիմ Մազլիահ և այլ մէբուսներ՝ սպառնաց նկատել օրուան այս շարժումը իբր նոր մարտ 31 մը և զայն մահացնելէ յետոյ դարձեալ գալ իշխանութեան գլուխ, պատժել բոլոր այս շարժումը առաջ բերողները, տրուած որոշումները չեղեալ համարել և դարձեալ շարունակել իրենց գործը այս կազմով խորհրդարանի նիստերը շարունակելու համար։

Ասով Ջավիդ բէյ բացարձակ ապստամբութեան կը հրաւիրէր բոլոր իթթիհադականները և գործունէութեան խռովարարական ծրագիր մը կը պարզէր։

Այս յայտարարութիւնները և տեղ-տեղ արդի կառավարութեան դէմ դաւադրութիւններ սարքելու փորձերը ստիպեցին դահլիճը, որ անմիջապէս պատերազմական վիճակ հռչակէ Կ. Պօլսոյ մէջ, ինչպէս նաև Սելանիկ։

Կառավարութիւնը ի հարկին նոյն վիճակը պիտի հաստատէ նաև Իզմիրի, Կոսովայի, Մոնաստիրի և ուրիշ նահանգներու մէջ, թոյլ չտալու համար որ անիշխանութիւն առաջ գայ երկրին մէջ։

Հիմա կը վախցուի, որ Իթթիհադը ամեն ջանք ի գործ պիտի դնէ բանակին մէջ սկսուած նոր պրօպագանդով մը բանակի մէկ մասը իր կողմը առնել, արդի դահլիճէն անկախ դահլիճ մը կազմել, խորհրդարանի նիստերը Կ. Պօլսէն դուրս ուրիշ քաղաքի մը մէջ գումարել, մինչ որ Կ. Պօլսոյ տիրապետեն և կառավարութիւնը իրենց ձեռքերուն մէջ առնեն։

Սակայն ասոնք անյուսալի առասպելներ են, զի Իթթիհադը ոևէ համակրութիւն չի վայելեր, և զինուորականութեան մէջ իր ուժը շատ աննշան է։

Սակայն որովհետև Թիւրքիոյ մէջ սկզբունք չունենալը առաքինութիւն մըն է, կրնան այս տեսակ անակնկալներ ալ պատահիլ։

Շաւարշ

ՔԵԱՄԻԼ ՓԱՇԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

—

«Օսմանիշէր Լօյդ» թերթի զինուորական աշխատակիցը, դեռ մինչև ներկայ կաբինէտի կազմվելը, տեսակցութիւն է ունեցել Քեամիլ փաշայի հետ՝ ներկայ զինուորական կացութեան նկատմամբ։

Քեամիլ փաշան նկատել է, որ ինքը կառավարութեան գործերի ընթացքի մասին քիչ տեղեկութիւն ունի, ուստի չէ կարող մանրամասնօրէն խօսել։

Ե՞րբ խաղաղութիւն կը կնքվի՝ ոչ ոք չը գիտէ։ Չը նայած որ երկու կողմից էլ հաշտութեան են ձգտում, բայց երկու կռւող կողմերն էլ ցանկանում են, որ խնդրաբաժանոյցը՝ առաջինը ինքը չը լինի։ Այդ պատճառով պատերազմը կարող է երկար տևել. վճռական ճակատամարտեր էլ չեն կարող տեղի ունենալ, որովհետև իտալացիները միայն նաւատորմիղի վրա են յենվում, իսկ թիւրքերը սպասում են ցամաքային յարձակման, որը տեղի չէ ունենում։

Ինչո՞ւ իտալացիները չը վարվեցին այնպէս, ինչպէս Ֆրանսիացիները՝ Ալժիրում և Թունիսում։ Որովհետև լաւ հասկացան, որ նորից առաջ գնալ չէին կարող, ուստի ընտրեցին աւելի նուազ վտանգաւոր գործելակերպ։

Անկարելի է, որ Թիւրքիայից գրաւված կղզիները յետ չը տրվեն։ Կղզիների գրաւումը մի նպատակ ունէր. այդ այն է, որ իտալացիներն այդպիսով ցանկանում էին հարկադրել Թիւրքիային հաշտութեան։

Կղզիներին ինքնավարութիւն տալը անհնարին է։ Ի՞նչ շարժառիթ կայ դրա համար։ Կղզիների քրիստոնեայ բնակչութիւնը ամեն տեսակի ազատութիւն վայելում էր և գանգատվելու տեղիք չունէր։

Մօտով անգամ չը պիտի անցկացնել, որ մի երրորդ պետութիւն միացնէ իր երկիրների հետ։ Բոլոր պետութիւնները հաշտ են ապրում օսմ. պետութեան հետ, ուրեմն հիմք չը կայ նրա հողերը գրաւելու։ Կոնֆերենցիա գումարելու միտքն էլ գործնական չէ։ Այդպիսի ժողովները ընդհանրապէս աւելի են բարդացնում կացութիւնը նորամոյծ խնդիրներով։

Աւելի լաւ է, շահ ունեցող կողմերը ուղղակի համաձայնութեան գան։

Ալբանիայի ապստամբութեան պատճառը ժողովրդի դժգոհութիւնն է. այդ շատ պարզ է. նրանք իրանց հարստահարված են զգում և արդարութիւն են պահանջում։ Մեբուսական ընտրութիւնների և այլ խնդիրների համար պահանջում են սահմանադրական երաշխաւորութիւն։ Կառավարութիւնը պէտք է գոհացում տայ այդ պահանջներին և վերջ տայ շարունակ ծագող ապստամբութիւններին։

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

—

◆ Սուչաւացի (Աւստրիա) Թագւոր Առաքելեան անունով մի անձ, որ բնակվում է Կ. Պօլսում, հայոց պատրիարքարանին հետ բանակցութեան է մտել 5,000 ոսկի կտակելու համար Սուչաւայի հայոց որբանոցին և եկեղեցուն, որի բակում թաղվելու փափագ է յայտնում նուիրատուն։ Նոյն անձը իր 20—25,000 կտոր գրքերը թողնում է Կ. Պօլսի Ազգ. Մատենադարանին, որը ներկայումս զետեղված է Պերայի Արհեստանոցում։ Նուիրված այդ գրքերը ընդհանրապէս գիտական են՝ հայերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, թիւրքերէն, արաբերէն պարսկերէն և այլ լեզուներով։

◆ Մի հայ-կաթօլիկ, որ առ այժմ չէ ուզում յայտնել իր անունը, 7,000 օսմ. ոսկի է նուիրել Պերայի հայ լուսաւորչական Թաղական խորհրդին՝ Ազգ. Մատենադարանի համար առանձին մի շէնք կառուցանելու նպատակով։ Նուիրատուն ցանկութիւն է յայտնել միայն, որ շէնքի ներսում, սենեակներից մէկի վրա քանդակվի իր անունը և իր մեռնելուց յետոյ տարէնը մի անգամ պատարագ մատուցվի իր յիշատակին։

◆ Մարսէյլի Աւետրական Բարձրագոյն Ուսումնարանից այս տարի շրջանաւարտ եղողների շարքում կայ մի հայ՝ Պօղոս Տէր-Ներսիսեան անունով։

◆ Մարկոսեան ազգանունով պարիզաբնակ մի հայ 10,000 ֆր. է նուիրել Մուշի Առվարէջ գիւղում հայ ուսումնարան բանալու և գիւղացիներին երկրագործական օգնութիւն ընձեռելու նպատակով։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ

—

Պեատիգօրսկ, 1 օգոստոսի

Այստեղ բացվել է ձիերի ցուցահանդէս։

Բացումը տեղի ունեցաւ կիրակի, յուլիսի 29-ին պաշտօնական անձերի, հասարակութեան և գիւղատնտեսների ներկայութեամբ։

Ցուցահանդէսը ընդարձակ է և մինչև այժմ եղածներից ամենամեծն է կենդանիների քանակով և կարելի է ասել նոյնպէս իր որակով։

Այստեղ դուք տեսնում էք ոչ միայն անգլիական և ռուսական ձիերի բազմաթիւ նմուշները, այլև արևելեան ձիերի գեղեցիկ ներկայացուցիչներին։

Ահա Ղարաբաղի նժոյգների մի քանի օրինակներ։ Հանդիսականները հիանում են այդ նժոյգների վայելչակազմութիւնից, տպաւորիչ ոսկեփայլ գոյնից և միայն մի ափսոսանք են յայտնում, որ առ հասարակ Ղարաբաղի ձիերը մանր են, փոքրահասակ և չեն հասնում անգլիական ձիերի բարձրութեան։ Լաւ են Բէօյուք-բէգ և Սուլէյմանբէգ Շամքօրսկիների, Բեբութովների նժոյգները։

Ահա և Անդրկասպեան երկրի անապատների իշխող ձիերը, որոնք յայտնի են Թեքէի ցեղ անունով. նրանք արագավազ են, դիմացկուն, սովոր անապատների զրկանքներով լի կեանքի պայմաններին։

Բուխարայի էմիրը ուղարկել է իր ձիերից մի քանի գեղեցիկ նմուշներ. դրանք ամրակազմ, ուժեղ, եռանդալի կենդանիներ են, բաւական խոշոր և գեղեցկակազմ։

Արաբական ձիերի հանդիսադրողը ներկայ ցուցահանդէսում կոմս Ստրօգօնօվն է, որը կովկասեան հանքային ջրերի մօտ ունի յատուկ կալուածք և մի քանի տարիներից ի վեր պահում է այստեղ արաբական ձիերի երամակներ։

Աւելի շատ են թւով կովկասեան ձիերից կաբարդեան կամ չերքեզեան ցեղի տեսակները։ Սրանք յայտնի են իբրև դիմացկուն, ամրակազմ կենդանիներ, որոնք և ծառայել են՝ իբրև հիմք կօզակների նորաբուծ ձիերի ցեղակազմութեան։ Եւ առ հասարակ՝ կաբարդեան ցեղը յարգանք է վայելում այստեղ։ Կօզակների վարչութեան ներկայացուցիչները այն կարծիքին են, որ եթէ կաբարդեան ձիերի ցեղը ազնուացվի անգլիական ձիերի արիւնով, առաջ կը գայ ձիերի մի շատ գեղեցիկ տեսակ, որը թէ յարմար կը լինի Կովկասի կլիմային և թէ կունենայ անգլիական ձիերի բոլոր բարեմասնութիւնները։

Կովկասեան ձիերից յիշատակենք նաև նօղայների բերած ձիերին, որոնք այնքան գեղեցիկ չեն, բայց շատ դիմացկուն են և սովոր չարքաշութեան, սովոր քաղցի և մանաւանդ ծարաւի։ Այդ ձիերից շատերը օրամէջ են ջուր խմում և դիմանում են։

Ցուցահանդէսի մեծագոյն մասը կազմում են կօզակների ձիերը, որոնց մէջ կան շատ աչքի ընկնող նմուշներ։

Անդրկովկասից ցուցահանդէս են բերված, ի միջի այլոց, դուխօբօրների ձիերը՝ Ախալքալաքի գաւառից։ Այդ ձիերը խառնուրդ են տեղական և եւրոպական սուֆօլկ, կլէյտեսդալ և արդեն ձիերի։ Նրանք մեծամարմին են, լայնարձակ կմախքով և հաստ ու պինդ ոտներով։

Ցուցահանդէս բերված ձիերի թիւը 900-ից անց է։

Դա մի այնպիսի թիւ է, որպիսին դեռ չէ ունեցել ոչ մի ձիահանդէս Ռուսաստանում։

Պեատիգօրսկի ցուցահանդէսը համարվում է աջողված, և վարչական մարմինները հաւատացած են, որ նա կունենայ մեծ կուլտուրական նշանակութիւն ձիաբուծութեան զարգացման գործի համար Կովկասում։

Ա. Քալանթար

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՄՔԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՆՐԱՆՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

III

Մեր բոլոր յիշատակելիք կարիքները և նրանց իրականացնելը ամբողջապէս կախված կը լինի համքարների ուստաբաշիներից և նրանցից ընտրված աւագից, այնպէս որ մենք, նախ քան անցնելը այդ կարիքներին և միջոցներ ցոյց տալը, իբրև գլխաւոր պայման կառաջարկենք, որ Թիֆլիսի արհեստաւորները իրանց համար ուստաբաշիներ ընտրելիս՝ կանգ առնեն այնպիսի անձնաւորութիւնների վրա, որոնք համոզված կերպով կաշխատեն ընդհանուրի օգտին և ընդհանուրի շահերը կը կարողանան գերադասել մասնաւորի շահերից։

Գաղտնիք չէ արհեստաւորների համար, որ ներկայ գրութիւնը այս տեսակէտից այնքան էլ մխիթարական չէ։ Ուրեմն այսպէս՝ նախ և առաջ գործի հրաւիրել իբրև պաշտօնակատարներ հասարակական շահերով տոգորված անձնաւորութիւնների։

Արհեստաւորների վարչութեան ամենաառաջին հոգսերից մէկը, մեր կարծիքով, պէտք է լինի արհեստաւորների տնտեսական հնար եղածին չափ բարձրացնել։

Մի կողմից գործարանները էժան և լաւ ապրանքներով, միւս կողմից մեր արհեստաւորների չափազանց պահպանողականութիւնը իրանց ուսած և տեսած արհեստանի ձևերի վերաբերմամբ, ուր չափազանց դժուարութեամբ մուտք են գործում կատարելագործութիւններ և նորմուծութիւններ, հասցրել են համքարներին անտեսական կատարեալ քայքայման վիճակի։

Մի կողմից շատ արհեստներ, որոնք ունէին առաջին գործեր և գործող ձեռներ սրանից 30—40 տարի առաջ, այժմ մեր կեանքի պայմանները փոխվելով՝ նաև այդպիսիների կարիքները չքացան և վերացան, նոր կեանքը առաջադրեց իր նոր պահանջները, որոնց գոհացնելու համար մեր արհեստաւորները դժուարանում են գոհացում տալու, որովհետև, ինչպէս վերևում ասացինք, ինչ պայմերից տեսել են, այն էլ շարունակում են։

Օրինակ՝ ներկայիս համարեա բոլոր նոր տների յատակները շինվում են պարկէտից, սակայն պարկէտ շինող արհեստաւոր տեղացի ոչ մի հատ չը կայ, և ամբողջ Թիֆլիսում այդպիսիների թիւը 15—20-ից չէ անցնում, և կարիք եղած դէպքում միայն Վարշավայից են բերել տալիս։ Մի ուրիշ օրինակ. նոր տների ֆասադները ծածկում են մեծ մասամբ ալէբաստրով և այդպիսիները շինող արհեստաւորները բացառապէս եկւորներ են։ Երրորդ օրինակ. փաստ է, որ աւտոմօբիլները գնալով ասպարէզից վտարում են կառքերին, բայց կա՞ն վարպետներ այդպիսիք կարկատելու՝ փչանալու դէպքում. ոչ, կամ համարեա ոչ։

Մենք այս մի քանի օրինակներով ուզեցինք ցոյց տալ, թէ որքան դանդաղաշարժ ենք և կեանքի պահանջներից յետ մնացած։ Չենք ուզում այստեղ յիշատակել, որ մեր արհեստաւորները իրանց գիտեցածներն անգամ չեն աշխատում կատարելագործել. օրինակ՝ մեր դերձակներից շատերը գիտեն կամ ստանում են իրանց յատուկ «Порт-ной» (եթէ չենք սխալվում) օրգանը, ուր աշխատակցում են նոյնիսկ պրօֆէսօրներ. նմանապէս և միւս արհեստաւորները անխտիր, մինչդեռ ամեն արհեստ օր օրի վրա առաջ է գնում և զարգանում։

Մեզանից շատ համար գաղտնիք է, որ երբ մէկը հնարաւորութիւն ունի մայրաքաղաքներ կամ արտասահման գնալու, աշխատում է ամեն ինչ այն տեղերը շինել կարել տալ և հետը զապասով բերել. ինչո՞ւ. որովհետև այնտեղ լաւ են պատրաստում։

Պէտք է այս էլ ասած, որ մենք ամենքս իբրև ասիացիներ՝ շատ պահպանողական և դանդաղաշարժ ենք։ Նոյն երևոյթը, ինչ նկատում ենք արհեստաւորների մէջ, վաղուց շեշտվել է գիւղացիութեան վերաբերմամբ, նրանց ցանելու, վարելու, հնձելու, հողը պարարտացնելու և առհասարակ նիստ ու կացի վերաբերմամբ, որ նրանք դարաւոր անշարժութեան մէջ են, սակայն շնորհիւ բազում ջանքերի, ինստրուկտօրների և աբիտասարդ հմուտ գիւղատնտես գործիչնե-

րի՝ այժմ գիւղացիութեան անշարժ սայլը տեղից շարժելին, և կամաց-կամաց նրանց մէջ մտնում են եւրոպական կուլտուրայի բարիքները ի դիմաց կատարելագործված գործիքների և նոր գործելակերպերի։

Արհեստաւորների վերաբերմամբ ևս պէտք է նոյն ձևով գործել, այսինքն սովորեցնել և ծանօթացնել։

Արհեստները զարգացնելու և կատարելագործելու հոգսը օրէնքով ամբողջապէս դրված է արհեստաւորների ուսերի վրա, այնպէս որ հարկաւոր է միմիայն նախաձեռնել։

Օրինակ՝ կարելի է տարեկան մի քանի երիտասարդ և ընդունակ վարպետներ ուղարկել զանազան կենտրոններ, ուր զարգացած է մի որոշ արհեստ, և հնարաւորութիւն տալ դրանց կատարելագործվելու. ախուհետև պարտաւորեցնել, որ այդպիսիք վերադառնալով Թիֆլիս, արհեստաւորների ուսերի կից հիմնված կուրսերում դասախօսէին կամ գործնական կերպով սովորեցնէին իրանց համքարների միւս անդամներին։

Աւելի քան համոզված ենք, որ այս նպատակի համար, բացի համքարների սեփական նպաստը, նաև օժանդակութիւն կը արվէին և կողմնակի աղբիւրներից։ Եթէ կարելի է նպաստել մէկին, որ գնայ և լաւ խմհնիր դառնայ, կամ միւսին՝ որ արխիտեկտոր դառնայ, մի երրորդի, չորրորդի՝ որ փաստաբան կամ բժիշկ դառնայ, ինչու չը նպաստել, որ մի արհեստաւոր իր արհեստը կատարելագործի, թէև աւելի քան համոզված ենք, որ այդ արհեստաւոր վարպետները կը կարողանան կարճ ժամանակվայ ընթացքում իրանք իրանց պահել, միմիայն պէտք է տալ ճանապարհածախս։

Եթէ մի քանի տարի շարունակ ուղարկվեն մի որոշ քանակութեամբ աշխոյժ երիտասարդ վարպետներ իրանց արհեստները կատարելագործելու, կը տեսնենք, որ կարճ միջոցում մեր համքարների դրութեան մէջ նկատելի փոփոխութիւններ կառաջանան, բացի այն, որ նրանք կը նպաստեն իրանց արհեստների ազնուանալուն, այդ երիտասարդները նաև կուլտուրէգերներ կը լինեն աւելի զարգացած տեղերի կարգ ու կանոնները մեր մէջ տեղափոխելուն, նոր մտքերի ու աշխարհահայեացքների իբրև միջնորդ կարապետներ։

Այն դերը, ինչ ուսանողները կատարում են մեր մտաւոր հասարակական կեանքում, այդ կատարելագործված վարպետները կը կատարեն արհեստաւորների շրջանում։

Եթէ ուզենանք մի քիչ երեւակայութիւններս շարժել և մտապատկերներս լայնացնել, նոյնիսկ յանդգնութիւն կունենանք մտածելու, որ այդպիսիների օգտակար ազդեցութիւնը նաև կը տարածվի մեր գաւառները, ջի որ գաւառները մեծ մասամբ հետևում են Թիֆլիսին։

Իբրև օրինակ մենք չենք քաշվի առաջ բերել կանանց մոդային արհեստանոցները. իղած բոլոր համքարներից, այս մեր յիշածը ամենից շարժունը, ամենից առաջադէմն է. տարի չէ լինում, որ այդպիսի մի քանի արհեստանոցի տէրեր չայցելեն Պարիզ, Վիէննա, Լոնդոն՝ նորութիւններ տեսնելու, սովորելու և Թիֆլիս բերելու. և ի հարկէ արդէն այստեղ արտադրածը ընդօրինակվում է նաև գաւառից։

Այս յիշված օրինակին կարող էին հետևել նաև մեր միւս արհեստաւորները։

Մեր արհեստաւորները կարող էին օրինակ վերցնել Ռուսաստանի տնայնագործներից. նրանք շատ դէպքերում աջող կերպով մրցում են գործարանների հետ, և նրանց արտադրած ապրանքները շատ դէպքերում գերազանց են իրանց յատկութիւններով և նրբութեամբ գործարանային արտադրութիւններից։

Արժէր, որ տնայնագործների գործունէութիւնը և կազմակերպութիւնը լայն չափերով ծանօթացվէին մեր համքարներին։

Շիրին

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Կուլտուրական նուիրաբերութիւններ

Շուշի, 2 օգոստոսի

Վախճանվեց մեր Շուշի քաղաքացի հարուստ Գրիգոր Բէգլարեանցը և այսօր կատարվեց թաղման հանդէսը։ Պատարագից յետոյ յայտնվեց, որ հանգուցեալի որդիքը նուիրել են Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին 10,000 րուբլի և Ղարաբաղի թեմական ուսումնարանին 15,000 րուբլի։ Ցուղարկաւորների մեծ բազմութիւն էր մասնակցում նրա թաղմանը։

Յակովբ Իսրայէլեան

Վրաց բանաստեղծ Ա. Ծերէթէլին Օնիում

Օնի, 29 յուլիսի

Ռաճա գաւառի վրացի բնակիչների հրաւէրով, վրաց բանաստեղծ Ակակի Ծերէթէլին իր շքախմբով ամսիս 27-ին եկաւ Օնի, որին պատւելու համար վրացիներ, հայեր և հրէաներ 100-ից աւելի ձիաւոր ընդառաջ գնացին և բերին, բայց դեռ յաղթական կամարին չը հասած՝ Ռազմաօսական ճանապարհի վրա սինեմատօգրաֆիան լուսանկարեց։

Յաղթական կամարը շինված էր Օնիից դուրս, զարդարված՝ գունաւոր կտորներով և ծաղիկներով. թէ կամարի և թէ սպիտակ ծածանվող դրօշակի վրա երևում էին խոշոր տառեր զանազան մակագրութիւններով. կամարի մէջ կանգնած էին սպիտակ տարազով, ծամերը թողած և ձեռներին պսակներ բռնած 3 օրիորդ. սրանց կողքերին 2 երիտասարդ վրացական հին շորերով (քուլաջա-ազնուականների), թրերը հանած և ձեռներին բռնած, բարձր պահած. սրանց կողքերին էլ 2 երեխայ (թուանքչի), հին վրացական հրացաններով։ Երբ Ակակին Ռիոն գետի կամուրջից դուրս էր գալիս, ժողովուրդը սկսեց կանչել «վաշա, վաշա Ակակի», նա էլ ողջունում էր ամենքին. մօտենալով կամարին, կառքից ցած բերին, աղ ու հաց ընդունեց, լսեց մի քանիսից բարի գալուստ շնորհաւորելը. յետոյ նստեցրին կառքը, և նրա հետ 3 օրիորդ՝ պսակները ձեռքներին՝ շրջապատեցին բանաստեղծին. հանդիսականների մեծ բազմութիւնը երգելով և «վաշաներ» կանչելով դիմեց դէպի Օնի. ճանապարհին շարունակ ցրում էին նրա հեղինակած գրքոյկները։ Եկեղեցում մաղթանք լսելուց յետոյ նա մտաւ Տատիեվի տունը, այնտեղից 4 ուսանող նրան դուրս բերին, նստեցրին բազկաթոռի վրա և ուսերի վրա բարձրացնելով տարան բուլվար, որտեղ ճառախօսներին լսելուց յետոյ՝ նրան տեցրին կառքը և տարան նրա համար պատրաստված՝ նոտար Գօցիրիձէի տունը։

Երեկոյեան բուլվարում ի պատիւ Ակակիի հրավառութիւն էր և ներկայացում, սրբ և ինքը ներկայ էր։ Երէկ, շաբաթ, բուլվարում ընդհանուրի համար ճաշ էր։ Իսկ այսօր, կիրակի, ճաշից յետոյ վերադառնալու է դէպի Քութայիս։

Աբգար գ. Բերուչեան

Հարուստների ներկայ դրութիւնը

Կարս, 3 օգոստոսի

Ծա․ տամիստները Սէյլանեանցին սպանելուց և չարագործութիւնը մարսելուց յետոյ՝ աւելի խրախուսված՝ վերանորոգեցին իրանց գրաւոր դրամական պահանջները մահվան սպառնալիքներ տալով հարուստներին։ Այժմ մեր քաղաքի հարուստները, որոնք անստորագիր սպառնալիքով լի նամակ են ստացել, տնից խանութ, խանութից տուն գնալիս կամ քաղաքի մէջ գործով շրջելիս զինված պահապաններով են շրջում։ Ֆիշերներն էլ տների շուրջը հսկում են պահապանները։ Բայց սա ինչ դրութիւն է, ինչ կեանք է, ինչ ապրուստ է և մինչև երբ պիտի այսպիսի անտանելի դրութեան մէջ սարսափահար եղած մենացնեն օրերը։ Ինչով են մեղաւոր այդ մարդիկ, որ կրում են այդ կամաւոր բանտարկութիւնը, հոգեկան տանջանքը, սրտամաշ մտածմունքը։ Արդեօք հնարաւորութիւն չը կայ այս մարդկանց հանելու այս անտանելի դրութիւնից։

Այսօր էլ ոստիկանատնից 15 քայլ հեռու մի հարուստ թուրքի խանութի գաջ ու կրով շինված պատը ծակել և մօտ 600 ր. հազդ փող են տարել։ Ուրեմն ծրտեղ ապրի հարուստը. տունը վտանգաւոր, խանութը վտանգաւոր, փողոցը վտանգաւոր։ Սէյլանեանցին սպանեցին, հետքը կորաւ. Կուզեանցի խանութը կողոպտեցին, հետքը կորաւ. այժմ այս թուրքի խանութը կողոպտողի հետքն էլ կը կորչի։ Զարմանալի բան է, որ այդ ճարպիկ չտամիստները անհետ գին եղը երեկից են հանում։

Ս. Տէր-Մելքիսեդեկեանց

100 տարեկան մի ինքնասպան

Գրիշին կայարան, 31 յուլիսի

Այս կողմերում գինու առևտուր անողները համարեա թէ մեծ մասամբ թիֆլիսեցի հայեր և վրացիներ են։ Կարելի է ասել՝ ամենքն էլ լաւ են ապրում իրանց համար։

Նորերս տեղումս գինու առևտրական Ն. Տէր-Ստեփանեանի հայրը, 100 տարեկան մի ծերունի, ինքնասպանութիւն գործեց՝ Գրիշին կայարանից երկու վերստ հեռու իրան ծառից կախելով։ Ինքնասպանի մարմինը մի օր կախված մնալուց վերջը՝ տեսնողները եկել յայտնել էին որդիներին և փեսային, որոնց մօտ դեռ անցեալ տարվա. նից հիւր էր եկել իր կնոջ հետ։ Հանգուցեալին թաղեցին ռուսաց քահանայով, չը նայած որ մեզանից ոչ-հեռու գտնվող Եաղօվ աւանում կայ հայ քահանայ, որ և հովւում է տեղիս հայերին։ Նկատելի է, որ այդ նոյն ընտանիքը անցեալ տարի ևս ունեցաւ մի մահ, և հանգուցեալը դարձեալ թաղվեց ռուս քահանայի ձեռքով։

Մեզանում ցորենի հունձը շուտով կը վերջանայ։ Այս տարի շատ առատութիւն է, այնպէս որ մեր կայարանից պիտի փոխադրվի մօտ երկու միլիոն պուդ ցորեն ու գարի։ Ցորենի առևտուր անողները բոլորն էլ հրէաներ են, զանազան տեղերից եկած։

Գ.

Գիւղական նոտութիւններ

Մաղրասա (Շամ. գաւ.), 30 յուլիսի

Մենք ունենք մեր գիւղից մօտ $1^1/_2$ վերստ հեռու ընկած մի պատուական աղբիւր՝ Աղբուլաղ անունով, որի ջուրը խիստ առողջարար է և անմահական։ Վաղուց կայ խօսակցութիւն այդ աղբիւրի ջուրը գիւղ բերելու, սակայն այդ խօսակցութիւնը հէնց խօսակցութիւն էլ մնում է ներկայումս, քանի որ մեր գիւղացիները տառապում են ջրի սակաւութեան պատճառով, որովհետև մեր աղբիւրներից մի քանիսը չորացել են, իսկ մնացածներն էլ հեռու են, նորից սկսել է արծածվել այդ խօսակցութիւնը։ Բացուարենակ մի անձնաւորութիւն կամք և ցանկութիւն է յայտնել յիշեալ Աղբուլաղի ջուրը իր հաշւով մեր գիւղ բերելու։ Այդ հանգամանքը որչափ ուրախալի է, նոյնչափ էլ անպատատ է մեր ունեւորների համար, որոնք լաւ կանեն, եթէ շտապեն այդ գործում նախաձեռնարկը իրանց լինել։

Ամսիս 21-ի գիշերը դերասան Թաշճեանը Շամախու սիրողների մասնակցութեամբ ներկայացրել է մեր գիւղում Ջիակոմետտիի «Քաղաքացիական մահ» հինգ արար. դրաման՝ 30 րուբլի վարձատրութեամբ։ Արդիւնքի մնացորդը, ոչ աւել քան 50 րուբլի, մնացել է յօգուտ մեր գիւղի դպրոցի։

Ամսիս 27-ի գիշերը լոյս 26-ին տեղի է ունեցել մեր գիւղում սարսափելի բաւական ուժեղ ցնցումն։

Ամսիս 25-ին տեղս է ժամանել Շամախու թեմի առաջնորդ Անանիա արքեպիսկոպոսը։ Սրբազանը եկել է մեր գիւղը կարգաւորվելու համար մեր բազմիսի առողջարար ծծմբաջրով։ Հաւանական է, որ, օգտվելով հանգամանքից, իր իրաւասութեանը ենթակայ մի երկու ընթացիկ գործեր ևս տեղն ու տեղը կարգադրի, որ կը լինի խիստ ուրախալի։

Հայրենակից

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԱՒԹԱՇԽԱՐՀԻՑ

IV

Հայոց ներկայացումները

Բագու, 2 օգոստոսի

Կովկասի արդիւնաբերութեան և հայկական կապիտալի հզօր կենտրոնը, Բագուն, իր հարուստ մեկենասներով ու «բազմաշխատ» Բ. Հ. Կուլտ. Միութիւնը ահա ամբողջ 5 տարի է՝ չէ կարողանում մի կանոնաւոր դրամատիկ խումբ պահել, պարբերաբար հայերէն ներկայացումներ տալու համար։

Ճիշդ է, դերասանական խումբ պահելը բաւական թանգ է նստում, բայց արդեօք հարիւր-հազարների բիւջէ ունեցող Կուլտուրական Միութիւնը, այն Միութիւնը, որ միայն մի օպերա դնելու համար 3000 ր. է ծախսում, պէտք է և իրաւունք ունի մտածելու այդ բանի համար։

Կարծում եմ, որ ոչ։

Հակառակ դէպքում, եթէ նա չէ ուզում այնպիսի մեծ ծախսերի տակ ընկնել, որը հարկաւոր կը լինի դրամատիկ դերասանական խումբ պահելու համար, մինչ նա չէ կարող գոնէ սիրողների խումբ պահել։ Չէ որ Բագւում կան լաւ սիրողներ, սիրողներ, որոնք ոչնչով պակաս չեն և գուցէ դեռ մի քիչ էլ բարձր կանգնած լինեն մեր շատ ու շատ դերասաններից և որոնցից խումբ կազմելը համարեա թէ ոչինչ ծախս չի նստի Միութեան վրա։

Եւ անարխիական այդ դրութիւնից օգտվում են զանազան բաղդախնդիրներ և մեջ խեղճ ու կրակ բեմը չհասկացողներ, որոնք իրանց գլխին հաւաքելով սիրողներին՝ ներկայացումներ են տալիս, ներկայացումներ՝ որոնք միայն հասարակութեանը շահագործելու համար են ծառայում։

Եւ տարիների ընթացքում ոչ ոք դրա մասին չէ մտածում, ոչ ոք մտաբ մասին չէ խփում այդ չարիքի առաջն առնելու համար, չարիք՝ որը սպառնում է վերջնականապէս կործանել, քայքայել մեր բեմը։

Անցեալ թատերաշրջանին Բագւում գործում էին սիրողների չորս խմբեր՝ «Եաւանդ» և «Նոր-Դրամա» խմբերը քաղաքում և Սև-Քաղաքում, «Բռնարիկ» խումբը Սպիտակ-Քաղաքում և «Շղթայ» խումբը Բալախանում։

Այդ խմբերի մէջ էր մտնում, շատ քիչ բացառութեամբ, Բագւի սիրողների ամենաաւեծ տոկոսը։

Ի հարկէ, շատ լաւ և գեղեցիկ գործ կը լինէր, եթէ այդ բոլոր չորս խմբերն էլ միացած գործէին և իրանցից մի ուժեղ կօոպերացիա կազմելով՝ կարողանային գոնէ որոշ չափով մրցել զանազան բաղդախնդիրների պատահական ներկայացումների հետ, որոնք ոչ մի կապ չունեն գեղարուեստի հետ։

Ինչպէս լսում ենք, այս տարի Բագուն ունենալու է սեփական դրամատիկ խումբ տ. Սիրանոյշի ղեկավարութեամբ։ Այդ մի ուրախալի նորութիւն է Բագւի համար, սակայն որքան ճիշդ է՝ երաշխաւորել չեմ կարող։

Այնու ամենայնիւ, եթէ նոյնիսկ այդպիսի մի խմբի գոյութիւնը Բագւի համար որոշված փաստ լինի, նա չէ կարող բաւարարութիւն տալ եղած պահանջին, որովհետև այդ խումբը ինքն ըստ ինքեան իր ներկայացումները պիտի տայ քաղաքում, իսկ րայոնները դարձեալ պէտք է մնան սիրողների ձեռքին։

Շատ գեղեցիկ բան կը լինէր, եթէ անցեալ թատերաշրջանին գործող սիրողների խմբերը իրանց վրա նախաձեռնութիւն վերցնէին միանալու, հրաւիրելու իրանց կազմի մէջ այդ խմբերից դուրս մնացած սիրողներին, կազմելու մի ուժեղ խումբ, որը պարբերաբար ներկայացումներ տար քաղաքում և րայոններում, ծառայելու գեղարուեստին և ժողովրդի էսթետիկական պահանջներին բաւարարութիւն տալու համար։

Եւ այդ գեղեցիկ գործի գլուխ բերելը այնքան հեշտ է, որ նրա մասին մտածել անգամ կարիք չը կայ, ի հարկէ, եթէ միայն նրանք կարողանան դէն ձգել իրանցից հայկական մեծամտութիւնն ու եսականութիւնը և ձեռք մեկնեն միմիայն յանուն այն սուրբ գործի, որին իրանք կոչված են ծառայելու։

Ընդամենը մի ամիս է մնացել սեզօնը սկսվելուն։

Կաջողվի՞ արդեօք ի մի հաւաքել միացնելու այդ բաժան-բաժան եղած, ջլատած ուժերը և ընդհանուր ջանքերով ծառայելու ժողովրդի էսթետիկական ճաշակին բաւարարութիւն տալու գործին, թէ ոչ։

Սպասենք և յուսանք։

Վ. Թումանեան

ԳՐԳՌՎԱԾ ԱԽՈՐԺԱԿՆԵՐ

Նոր-Բայազէտ, 1 օգոստոսի

Խոտաքաղը վերջացաւ. արդիւնքը բաւարար կարելի է համարել, մանաւանդ «Սառաչլու» կոչված խոտահարքը։ Շատերը, որոնք այդ մասում խոտատեղ ունենն, գոհ են, որ բաւական խոտի պաշար ունենն։ Սակայն դրա հանդէպ ժողովրդի մէջ մեծ պեկոծում է ընկել, որովհետև խոտաքաղից անմիջապէս յետոյ սկսվում է խոտի գողութիւնը...

Մարդիկ գրգռված ախորժակներով դուրս են գալիս և իրանց սայլերով գողանում հարևանի քաղած և պատրաստած խոտի խուրձերը։ Օրական տասնեակ բողոքաւորներ են թափվում քաղաքային վարչութեան և ոստիկանատան դուռը. մէկը գանգատվում է, թէ իր քաղած խոտից 3 սայլ գողացել են, միւսը՝ թէ իր «չայիրը» հարևանը խլել է, երրորդը՝ թէ անյայտ մարդիկ իր խուրձերն են տարել և այլն։

Եւ այդ բոլոր գանգատաւորներին ցոյց է տրվում դատարանը, ուր նրանց բողոքը իր նպատակին չէ էլ հասնում, քանի որ գողութիւնը ապացուցանող վկաներ շատ քիչ են ճարվում իբր անաչառ մարդիկ... Չէ որ խոտը գողանում են յաճախ գիշերով չօլում, սարում. հետևապէս կամ տեսնող չէ լինում, կամ թէ տեսնողն էլ ահից կամ մի այլ հանգամանքից դրդված՝ ծածկում է գողութիւնը և չէ վկայում...

Հէնց այդ է պատճառը, որ մեզանում գողութիւնը, մանաւանդ խոտի գողութիւնը մեծ չափերի է հասնում, քանի որ ծածկվում է և գողը չէ պատժվում, հետևապէս ժողովուրդը ինքն է մեղաւոր, որ չէ պատժում իր գողերին, որոնք էլ աւելի երես առած, էլ աւելի գրգռված ախորժակներով դուրս են գալիս հարևանի սեփականութիւնը յափշտակելու...

Խոտը հնձելիս նոյնպէս մարդիկ չեն քաշվում հարևանի քաղատեղը խլել. օրինակ՝ մէկը թոյլ է կամ բացակայ և իր հունձը յանձնում է մի ուրիշին, որը այնքան էլ ծանօթ չէ լինում խոտատեղի սահմաններին, և ահա օգտվելով այդ հանգամանքից, շատերը կամ բոլորովին ապօրինի կերպով տիրում են ուրիշի խոտատեղի մի մասին կամ թէ սահմանը անցնելով՝ մի աւելորդ կտոր իր սահմանակից խոտատեղից կտրում և միացնում են իրանց քաղատեղին, և այլ այսպիսի գրաւումներ, որ գողութիւնից ոչ պակաս ձգտումներ են, որով ահագին կռիւ-ղալմաղալ է առաջանում ժողովրդի շրջաններում և մեծ չարիքների դուռ բացվում ռուշպար դատակարգերի տնտեսութեան մէջ, քանի որ շատ քաղողը քիչ է տանում և ձմրան պաշարից զուրկ մնում, իսկ, ընդհակառակն, քիչ հնձողը գողութիւնով շատ խոտի պաշար է պատրաստում և այլն։

Այնու ամենայնիւ խոտատեղերի գրաւումների և խոտեր գողանալու դէմ թէ քաղ. վարչութիւնը իր ամբողջ բանակով (ստարոստան, իր օգնականը, ձայնաւորներ, ղուլուխչիներ և այլ ծառայողներ) և թէ ոստիկանութիւնը իր պահակներով անկարող են լինում կապել մեր քաղաքացիների գրգռված ախորժակները, որոնք իրանց բիրտ հասկացողութեամբ չեն քաշվում իրանց հարևանի սեփականութեանը տիրանալ...

Խօսք չը կայ, որ հասարակական սեփականութեան դէմ գրգռված ախորժակներ ունեցող անձնաւորութիւնները, իբրև խուլիգանական հակումներ ունեցող մարդիկ, գուցէ փոխադարձ շահերով են կապված իրար հետ։ Չէ որ ժողովրդի առածը ճիշդ է բնորոշում նրանց՝ «շունը շան թաթը չի ծամի»։ Բայց ինչ է մտածում բուն ժողովուրդը, որ իր անտարբերութեամբ գրեթէ մատների արանքով է նայում այդ բանին, աւելի յանդուգն և սանձարձակ դարձնելով ուրիշի գոյքը յափշտակողներին...

Այդ տեսակէտից մեղադրելի է նաև մեր ժողովուրդը, որը չէ կարողանում զսպել բիրտ հասկացողութիւնները և գրգռված ախորժակները...

Փարս

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Կովկասեան Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցօվ-Դաշկովը, մայրաքաղաքի Թերթերի ասելով, կը մնայ Պետերբուրգում մինչև սեպտեմբերի 5-ը և կը մասնակցի կովկասեան օրինագծերի քննութեանը մինիստրների խորհրդի մէջ։

✦ Օգոստոսի 3-ին քաղաքային վարչութեան շէնքում կայացաւ ծառայողների հանգստեան պարտադիր որոշումները վերաքննող «խառը» մասնաժողովի նիստը իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի նախագահութեամբ։ Նիստից առաջ այնտեղ էին հաւաքվել բազմաթիւ գործակատարներ պաշտպանելու իրանց շահերը։ Նրանք հեռացվեցին դահլիճից և միայն երեք հոգի, նախկին խառը մասնաժողովի անդամներ, մնացին մասնակցելու։ Առևտրականների կողմից ներկայ էին Կաֆիէվ, Գվելեսիանի և Արուտինօվ, գործակատարների կողմից՝ Ֆոմին, Մեվլյեանց և Տէր-Մելիտոսեան. քաղաքային վարչութեան կողմից, նախագահից բացի, նաև իշխ. Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկ, ձայնաւոր Մ. Ի. Սվէչնիկեան, նախկին ձայնաւոր Կ. Ջափարիձէ և առևտրա-տնտեսական մասի գլխաւոր վերահսկիչ Շահվերդեան։ Այդ խորհրդակցութեան մէջ պարտադիր որոշումների կէտերի մեծ մասը թողնվեց անփոփոխ, մի քանիսի խմբագրութեան մէջ մտցվեցին ուղղումներ։ Փոփոխութիւններ ենթարկվեցին գլխաւորապէս ուտելեղէններ և խմիչքեղէններ վաճառող հիմնարկութիւններին վերաբերեալ յօդուածները։ Երկար վիճաբանութեան նիւթ է դառել 5-րդ կէտը։ Նրա մէջ յիշված առևտրական հաստատութիւնները որոշված է բաժանել խմբերի, զատելով մսեղէնի, ձկնավաճառ և յատուկ կօլբասեղէն խանութները՝ նշանակելով նրանց առևտուրի համար կիրակի օրերը առաւօտեան 6-ից մինչև ցերեկվայ ժամը 1-ը։ Երկրորդ խմբի մէջ են մտնում հացի փուռերը, որոնք պէտք է բաց լինեն կիրակի օրերը առաւօտեան 6-ից մինչև երեկոյեան ժամը 7-ը։ Երրորդի մէջ մտնում են մրգեղէն և բանջարեղէնները, որոնց առևտուրը կը սկսվի առաւօտեան ժամը 6-ից մինչև երեկոյեան 6-ը, կոնդիտերանոցներում, կաթնարաններում և գինետներում առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև երեկոյեան ժամը 7-ը, իսկ ծաղկավաճառ խանութներում առաւօտեան 9-ից մինչև երեկոյեան ժամը 7-ը։ Առևտրականների ներկայացուցիչները, հաղորդելով առևտրականների խորհրդի որոշումը, պահանջել են, որ հասարակ օրերը առևտուրի տևողութիւնը մագազիններում և պահեստներում (10-րդ) աւելացվի մի ժամով և դուրս ձգվի 20-րդ յօդուածից այն սահմանափակումը, որի հիման վրա առևտուրը շաբաթ օրերը պէտք է վերջանայ ժամը 2-ին։ Մասնաժողովը 10-րդ յօդուածը թողեց անփոփոխ, իսկ 20-րդը փոխեց այն իմաստով, որ շաբաթ օրերը առևտուրը լինի հասարակ օրերի նման։

✦ Մօտիկ ապագայում Թիֆլիսում գումարվելու է Անդրկովկասի տնասնաբոյժների նահանգական և շրջանային տեսուչների համագումարը անասնաբուժական գործը Կովկասում կանոնաւորելու համար։

✦ Օգոստոսի 13-ից կը սկսվի զինուորական զպրոց մտնող կամաւոր զինւորների բժշկական քննութիւնը, որ կը տևի 3 օր։ Հետազօտութիւնից յետոյ կը սկսվեն ընդունելութեան քննութիւնները։

✦ Ի նկատի առնելով սենատի տուած այն մեկնութիւնը, որ քաղաքային ոստիկանների փամփուշտի միջոցները պէտք է հոգայ քաղաքը, Թիֆլիսի ոստիկանապետը դիմել է քաղաքային վարչութեանը՝ խնդրելով 720 րուբլի փամփուշտներ առնելու համար, մանաւանդ որ այժմ նրանք փորձնական հրացանաձգութիւններ են կատարում։

✦ Քաղաքային ձայնաւորների Նատախտար գնալը յետաձգված է հետևեալ կիրակի։ Վարչութիւնը հրաւիրել է Նատախտարի ջրերի հետազօտութեան նպատակով մասնագէտ պրոֆ. Տանատարինին։

✦ Ստացանք Ալէքսանդր Բաղդասարեանից իր հանգուցեալ քրոջ՝ Սօֆիա Ցովսէփեանի հոգեհացի փոխարէն 100 րուբլի, որից 50 րուբլին Էժանագին և ձրի ճաշարանին, իսկ 50 ր. էլ Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեանը յանձնելու համար։

✦ Ստացանք Միքայէլ Ս. Բաղդասարեանի և իր ընտանիքի կողմից 10 րուբլի՝ յանձնելու Էժանագին և ձրի ճաշարանին, հանգուցեալ Սօֆիա Գ. Ցովսէփեանցի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն։

✦ 7-րդ ոստիկանամասի թաղական աւագ վերահսկիչ Քանանօվը արձանագրութիւններ է կազմել մսագործ Նիկոլայ Տիտիչէվի, մրգավաճառ Գարեգին Շախնավալօվի, տնատէր Եկատերինա Սարաջէվի և Ալէքսանդր Գէօրգօբիանիի վրա՝ առողջապահական մասի վերաբերեալ հրատարակված պարտադիր որոշումները խախտելուն համար։

✦ Անհետ կորել է ազնուհեցի Սիրանոյշ Գլախօվնա Մակլօվան։

✦ Սօլդատսկայա բազարում պատրաստի հագուստեղէն վաճառողները դիմել են քաղաքային վարչութեանը՝ խնդրելով շաբաթ օրերը թոյլ տալ առևտուր անելու առաւօտեան ժամը 7-ից մինչև երեկոյեան 8-ը։

✦ Օզուրգէթի գաւառում թէյի փորձնական պլանտացիան պահելու նպատակով առաջիկայ տարվայ համար պահանջվում է 35,760 րուբլի և հրահանգիչների ու թէյաբանների տարածութիւնը շատացնելու՝ 2700 րուբլի։

✦ Վրաց Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհուրդը որոշել է հիմնել կանթեղային ֆիրմա Կայշաուրի հովտում։ Այդ նպատակով յատուկ կաթնաբուծական գործին մասնագէտ հրահանգիչ կուղարկվի այնտեղ մշտական մնալու, կառնվեն 6—8 կովեր և իւղ պատրաստելու համապատասխան գործիքներ։ Ֆիրման կը հիմնվի այդ հովտի գիւղօրայքի կենտրոնում, որպէս զի կարողանայ ծանօթացնել գիւղացիներին գործնական տնտեսութեան հետ։

✦ Օգոստոսի 5-ին տեղի ունեցաւ հանգուցեալ պրոֆ. Ա. Ս. Խախանօվի թաղումը մեծ բազմութեան ներկայութեամբ։ Դ[illegible] ղի վրա պսակ դնելու փոխարէն՝ Վր[illegible]

Պօլիկլինիկին Տաքանոց Ընկերութիւնը նուիրել է 100 ռուբլի, հանգուցեալ պրօֆեսօրի անունով յատուկ ֆոնդ հիմնելու համար։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

— Արժանահաւատ աղբիւրից հաղորդում են, որ Բարձրագոյն Ուկազը Երրորդ Պետական Դումայի վերջնականապէս արձակվելու մասին կը տրվի օգոստոսի 20-ին։ Միաժամանակ կը նշանակվի 4-րդ Պետական Դումայի ընտրութիւնների ժամանակը։

— [illegible] Պետական Դումայի ընտրութիւնների [illegible]

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ. ԳԵՂԱՐ.

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 2 օգոստոսի

Ամսիս 1-ին դերասան Ոսկանեանը [illegible] ռեժիսորութեամբ [illegible] «Сумерки» 2 գործողութեամբ և «Ընտանեկան փոթորիկ» վօդեվիլը։

[illegible]

Մ. Գ.

—

Թամարաշատ, 29 յուլիսի

Ամսիս 27-ին տեղիս «Միութիւն» [illegible] «Преступление» [illegible] է եղել ներկայացումներից, և այդպիսով էլ բոլոր ժողովրդի սիրտը սառել է հայ բեմից։

Վարանդացի

—

Ցղնա (Գողթ. գաւ.), 1 օգոստոսի

Յուլիսի 31-ին, դերասան Սեւումեանը, մասնակցութեամբ դերասանուհի տ. Լիւսիի և պ.պ. Ց. Ահարոնեանի, Վ. Տէր-Ցովսէփեանի, Ցղնայի դպրոցի թատերասրահում առաջին անգամ ներկայացրեց 1) «Հիւր» դրաման երկու գործողութեամբ, հեղինակութիւն Ս. Բրանդեսի, թարգմանութիւն Ս. Թառայեանի, 2) «Ծերուկը կատակ է անում» կամ «Տիկինը ննջում է» կատակերգութիւն մի գործողութեամբ։ Ջը նայած ծրագրում միայն այդ երկու պիէսաներն էին դրված, բայց դարձեալ աւելացրին երրորդը և խաղացին «Պաշտօնն է խորմփալ»։

Ներկայացումն սկսվեց երեկոյեան ժամը 9-ին։ Տոմսակների գները սկսած 1 ր. 20 կ. մինչև 20 կ. էր. տոմսակները բոլորը ծախված էին. հասարակութեան մի մասը առանց տոմսակի մնաց։ Դահլիճում, բառիս բուն նշանակութեամբ, ասեղ ձգելու տեղ չը կար։

Կարգապահութիւնը աչքող էր։ Ներկայացումն անցաւ սահուն։

Անտրակտների ժամանակ դրսում նուագում էին տեղիս սազանդարները զուռնայով, իսկ դահլիճում նուագում էին երկու մանդոլինիստներ և դահիրա։

Դրսում պատրաստված էր բուֆէտ ամեն յարմարութիւններով, որտեղ հասարակութիւնը անտրակտների ժամանակ թէյ էր խմում և պարում էր զուռնայով։

Վերջումը հա՛ դիսականների խնդրանօք տ. Լիւսին երգեց մի երկու ժողովրդական երգ։

Հասարակութիւնը դահլիճից շատ գոհ հեռացաւ։

Տէրնեմ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
Բագուի Հայոց Կուլտ. Միութեան

—

Թիֆլիս, 29 յուլիսի

1909 թ. յունիսին, երբ Բագւում էի, դիմեցի Ընկերութեանդ դպրոցական բիւրօյի փոխ-նախագահ պ. Ա. Տէր-Գրիգորեանին (պ. Ս. Տէր-Զաքարեանի ներկայութեամբ) մեր—Սուլդա—գիւղին յատկացնել գէթ մի տարի 200 ր. ծխ. դպրոց բաց անելու համար։ Պ. Ա. Տէր-Գրիգորեանը խոստացաւ, որպէսի խոստման հիման վրա Սուլդայի նորակազմ դպրոցի հոգաբարձութիւնը նոյն տարվայ օգոստոսի վերջերին Ընկերութեանդ անունով խնդրագիր ուղարկեց։

Այդ մեր խնդրագրին նախ բերանացի պատասխանեց ինձ Ընկերութեանդ Թիֆլիսի ագենտ պ. Գ. Խատիսեանը, որ Կուլտուրական Միութիւնդ Սուլդային յատկացրել է մի տարի ժամանակով 180 ր., երկրորդ Ախալքալաքի գործակալ Ցովհաննէս ք. Բաջաղնունին իր № 780 գրութեամբ ինձ Թիֆլիսում յայտնեց, որ «Բագ. Հ. Կուլտ. Միութիւնը յատկացրել է ձեր գիւղի (Սուլդա) դպրոցին 180 ր. 1909/10 ուսումնական տարվայ համար»։

Այդպիսի պաշտօնական տեղեկութիւններին հիման վրա՝ Սուլդայի հոգաբարձութիւնը որոշեց բաց անել դպրոց, կազմեց նախահաշիւ և ստացաւ հոգևոր իշխանութիւնից թոյլտուութիւն։

Սակայն անցան ամիսներ, Միութիւնդ մոռացաւ իր որոշումը (ստորև կը բերենք այդ որոշումը) կատարել։

Ես, իբրև հոգաբարձութեան նախագահ, մի քանի անգամ դիմեցի թէ մասնաւոր և թէ պաշտօնական գրութեամբ, որոնց միայն մարտի 20-ին, 1910 թ., № 94 գրութեամբ պատասխանեցիք. «Մարտի 3-ին, 44-դ նիստում վերջնականապէս քննութեան առնելով ձեր գրութիւնը՝ պարաք ենք համարում յայտնել, որ մենք ձեր խնդրանաց համաձայն որոշած չենք եղել նպաստ տալ դըպրոցին 200 ռուբլի»։

Այդ պատասխանի վրա դիմեցի Գ. Խատիսեանին և Ախալքալաքի գործակալ հ. Բաջաղնունուն։ Գ. Խատիսեանն ինձ յանձնեց Կուլտ. Միութեանդ № 11 գրութիւնը, գրված՝ սեպտ. 1909 թ., ուր ասված է. «Երկրորդ՝ Ախալքալաքի Սուլդա և Ջգրաշէն գիւղերի դպրոցներին յատկացնել Ալ. Մանթաշեանի գումարներից 180-ական ր.։ Բիւրօյի վերոյիշեալ որոշումը (կայացած 1909 թ. սեպտ. 5-ին, 25-դ նիստում) յայտնելով ձեզ՝ հարկ ենք համարում հաղորդել, որ բիւրօն պատասխանատու է յիշեալ դպրոցների հոգաբարձութեան և ուսուցիչներին վարձելիս յայտնել»։ Իսկ հ. Բաջաղնունին գրեց ինձ. «Ի պատասխանի ձեր (իմ) գրութեան ուղարկում եմ պատճէնը այս գրութեան, որ ստացել եմ Գ. Խատիսեանից (ագենտից)։

«Մեծարգոյ տէր-հայր, սրանով պատիւ ունեմ յայտնելու, որ Բագուի Կուլտ. Միութեան բիւրօն որոշեց յատկացնել Ջգրաշէն և Սուլդա գիւղերի դպրոցներից իւրաքանչիւրին 180 ր. մի տարվայ ընթացքում։

«Ի՞նչ անենք մնացած նպաստների հետ Ախալքալաքի գաւառին յատկացրած, և որոնք առանց գործադրութեան են մնում»։

Այդ վերջին գրութիւնների հիման վրա (պատճէններն ուղարկելով) մի քանի անգամ դարձեալ դիմեցի Կուլտ. Միութեանդ, սակայն մինչ օրս ոչ մի պատասխան ու բաւարարութիւն չը տուիք. իսկ ձեր այդ վարմունքի պատճառով տուժեց դպրոցական շէնքը, որի գումարից 180 ր. տուինք ուսուցչին։

Արդ, այժմ հրապարակով դիմում եմ Միութեանդ։ Ուզո՞ւմ էք ձեր 1909 թ. սեպտ. 11-ի № 6 գրութեամբ որոշած 180 ր. տալ Սուլդա գիւղի դպրոցին թէ ոչ։ Խնդրում եմ լրագրութեան միջոցով ինձ պատասխանել։

Ցովհաննէս Մալխասեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ «Рѣчь» լրագիրը հրատարակել է սենատոր Մանուխինի զեկուցումը Լենայի անցքերի մասին։ Կատարված քննութիւնը պարզել է, որ իշխանութիւնը յանցաւոր անգործութիւն է պահպանել, իսկ ռոտմիստր Տերեշչենկոն իր իրաւունքի սահմաններից դուրս է եկել։ Բանից դուրս է գալիս, որ բանուորները գնալիս են եղել ժողով անզէն և նրանց գնդակահարելու ոչ մի շարժառիթ չէ եղել։

✦ Վլադիկավկազում զինուորական դատարանը գողութեան համար 3 տեղացիներին դատապարտեց մահվան պատժի։

✦ Թոքախտի դէմ մաքառող լիգայի Թերեքի բաժանմունքի հաշւով մօտ օրերս Վլադիկավկազում բացվելու է բուժարան թոքախտաւոր հիւանդներին ձրի բժշկելու համար։

✦ Անդրկասպեան երկրի Չարջույ քաղաքում մտադրութիւն կայ հիմնել առևտրա-արդիւնաբերական թանգարան և տարեկան մի անգամ տօնավաճառ Խիվայի, Բուխարայի և Աւղանստանի հետ յարաբերութիւններ ստեղծելու նպատակով։

✦ Զինատոխօվում վիրաւորված ոստիկանապետի դրութիւնը ծանր է։ Փողոցում անյայտ անձանց ձեռքով սպանված է ոստիկանապետի գրագիր Գուբակը, իսկ դրանից երկու ժամ յետոյ՝ վեց գնդակներով սպանվել է բանւոր Օվչարեվը։ Քաղաքում և շրջակայքում խուզարկութիւններ են կատարվում։

✦ Հիւսիսային Դոնեցկիի երկաթուղիների վրա իբրև տեխնիկական ասսիստենտներ հրաւիրված են Պետերբուրգի կանանց բարձրագոյն տեխնիկական դպրոցի ուսանողուհիները։

✦ Կազանի մոտերքում բնակիչներից մէկը, նկատելով որ կտրված է երկաթուղու ռէլսը, ժամանակին կանգնեցրեց մարդատար գնացքը և ազատեց սարսափելի աղէտից։ «Իշխանութիւնը» յայտնեց, որ նա «իրաւունք» ունի պարգև ստանալ... 1 ռուբլի 50 կոպէկ։

✦ Ուղղափառ սինօդում ստացված է մի առաջարկութիւն վանքերում կազմակերպելու հրդեհաշէջ խմբեր վանականներից։

✦ «Р. В.» լրագրի ասելով, գերմանական քաղաքական շրջաններում առանձին ուշադրութիւն են դարձրել այն հանգամանքի վրա, որ Կոկովցեվի տուած ճաշկերոյթին հրաւիրվածների մէջ, բացի ֆրանսիացիներից, միակ օտարերկրացին անգլիական դեսպան Բուխանան էր։

✦ Ճապօնական մի քաղաքագէտի ասելով, Պուանկարէի Ռուսաստան գնալու հետևանքը կը լինի Ռուսաստանի, Ճապօնայի և Ֆրանսիայի մերձեցումը։

✦ Դիւիսբուրգում արիւնայեղ ընդհարում է ծագել գերմանացի և լեհ բանւորների միջև։ Ծանր կերպով վիրաւորված են 10 և թեթև 50 հոգի։

✦ Վիէննայի «Neue Freie Presse» լրագրին հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ քաղաքական կրիզիսի խաղաղ լուծման յոյսերը բաւականին աւելացել են վերջերս։ Կոմիտէտի կուսակից Կ. Պօլսի և Սալօնիկի ազդեցիկ առևտրականները աշխատում են համաձայնութիւն ստեղծել կառավարութեան և կոմիտէտի միջև։ Այդ քայլը պաշտպանութիւն է գտնում երիտասարդ-թիւրքերի կոմիտէտի գաւառական մարմինների կողմից։ Կառավարութիւնը մշակւում է մի ծրագիր, որի հիման վրա կարող էին միանալ օպպօզիցիան չափաւոր երիտասարդ-թիւրքերի՝ հետ կառավարչական նոր կուսակցութիւն ստեղծելու նպատակով։ Սալօնիկ հաւաքված երիտասարդ-թիւրքերի պարագլուխները, աչքի առաջ ունենալով հասարակութեան և զօրքի տրամադրութիւնը, վճռեցին հրաժարվել դիմադրութիւն ցոյց տալուց և, եռանդուն պայքար մղելով ընտրութիւններին՝ նոր պարլամենտում ուժեղ օպպօզիցիա ստեղծել։ Ներքին գործերի նախկին մինիստր Թալէաթ բէյը, որ կամենում էր յեղաշրջումի դէմ յեղաշրջումով պատասխանել, փորձ արեց մտնել Ադրիանուպոլիս օֆիցերների մօտ, բայց նրան թոյլ չը տուին և յետոյ էլ կալանաւորեցին։

✦ Սալօնիկում, զինուորական դրութիւն յայտարարվելուց յետոյ, սկսեց որոշ խաղաղութիւն տիրել։ Կլուբները բաց են, բայց ժողովներ չեն թոյլատրվում։ Լուրերին նայելով՝ կառավարութեան ու երիտասարդ-թիւրքերի միջև բանակցութիւններն սկսվել են, կառավարութիւնը չէ մերժում երիտասարդ-թիւրքերի հետ միասին գործել, ոչ էլ մտադրվում է վրէժխնդրական քաղաքականութիւն գործ դնել։ «Մ. և Ա.» կոմիտէտն իր կողմից չէ ցանկանում կառավարութեան համար դժուարութիւններ յարուցել, պահանջում է միայն յետադիմական տարրերին իշխանութիւնից հեռացնել։

✦ Ժանդարմերիայի առաջնորդը Կումանօվոյում հաւաքեց երիտասարդ թիւրքական չետային և բարձրացաւ լեռները. նոյնը փորձեց անել և Նովօ-Բազարի առաջնորդը, բայց նրան բռնեցին և ուղարկեցին Պրիշտին, որտեղ նա հսկողութեան տակ է։

✦ Մակեդօնական յեղափոխականները վճռեցին ակներև կերպով շարունակել տերրօրիստական գործողութիւնները. երկուշաբթի օրը 2 ռումբեր են նետված երկաթուղու ճանապարհի վրա Դեմեռիկից 23 կիլոմետր հեռաւորութեան վրա։ Պալանքում, բուլղարական սահմանագծի մօտերը, տեղական իշխանութիւնները գրաւեցին 40 ռումբ, որ տերրօրիստները ցանկանում էին Թիւրքիա փոխադրել։ Ցեղափոխական շրջաններում ասում են, որ մակեդօնացիները վճռեցին տերրօրիստական գործողութիւնների միջոցով Եւրօպայի ուշադրութիւնը կենտրօնացնել Մակեդօնիայի վրա և ստիպել պետութիւններին՝ խառնվելու մակեդօնական գործերին։

✦ «Р. В.» լրագիրը հաղորդում է, որ մակէդօնական լրագիրները, կառավարիչների սպառնալիքի տակ, լռում են արիւնահեղ Ջարդի մասին, տպագրելով միայն պաշտօնական հաղորդագրութիւնները։

✦ Ռուսաց կառավարութիւնը շրջաբերականներ է ուղարկել Բալկանեան թերակղզու վրա ունեցած իր ներկայացուցիչներին, պահանջելով եռանդուն կերպով հակազդել յետագայ խլրտումներին, որ Բալկանների վրա status quo-ն պահպանվի։

✦ Ցամառ լուր է պտտում, որ Չեռնօգորիան և Բուլղարիան ծածուկ զէնքի են կանչում իրանց ուժերը։ Չեռնօգորիական դեսպանը Կ. Պօլսում յայտնել է Բարձրագոյն Դրանը, որ զօրակոչը կը դադարեցնեն այն դէպքում միայն, եթէ Թիւրքիան կը վաւերացնէ Թիւրքիայի և Չեռնօգորիայի սահմանները կանօնաւորելու ծրագիրը։

✦ Թէհրանի դեմօկրատները իրանց թռուցիկներով մեղադրում են կառավարութեանը, որ սա արուեստականապէս սով է ստեղծում։ Խոշոր անկարգութիւններ են սպասվում։

✦ Ճապօնացիները փոխել են իրանց վերաբերմունքը դէպի Չինաստանը։ Նախկին արհամարհանքը այժմ փոխվել է բարեկամութեան։ Պէկինի ճապօնական դեսպանը յայտնել է Իւանշիկային, որ իշխան Կացուրան Ռուսաստանի հետ այնպիսի համաձայնութիւն չէ կայացրել, որ կարողանար խախտել Չինաստանի իրաւունքները։

✦ Սլեսսարիի եկեղեցում (Իտալիա) ընդհարում տեղի ունեցաւ եկեղեցու սպասաւորների և մի խումբ անձանց միջև, որոնք ազգային դրօշակ էին բերել այնտեղ։

✦ Բերլինի լրագիրներում զետեղված է մի յայտարարութիւն, որ դատարանի վճռով աճուրդի է հանվում ս. Հեղինէի կղզու վրա Նապօլէօն I-ի տները։

✦ Չիկագօյում կալանաւորված է պրօֆ. Գիւտնի, որը վերջին ամիսների ընթացքում մի շարք գողութիւններ է արել Չիկագօյի միլիօնատէրերի տներում։ Այդ յանցանքները կատարելուց առաջ, նա նախապէս կարդում էր ոստիկանական ռոմաններ։

✦ Իտալական պրօֆ. Չերեբոտանին հնարել է կատարելագործված տէլեֆօն, որը հնարաւորութիւն է տալիս ծովի մի ափից միւսը խօսելու։

✦ «Տիտանիկ» նաւի խորտակման գործի քննութիւնը անգլիական գանձարանին նստել է 170,000 ռուբլի։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.
4 և 5 օգոստոսի

ԹԷՕԴՈՍԻԱ։ Առաւօտեան ժամը 7-ին Սեվաստոպօլից այստեղ թռաւ Ֆարմանով զինուորական օդաթռիչ Ժուկօվը մի ուղևորի հետ, անցնելով 200 վերստ 2 ժամում 1070 ֆուտ բարձրութեան վրայից։

ՄՕՍԿՎԱ։ Օգոստոսի 6-ին բացվում է ալկօհօլի դէմ մաքառող թեմական ընկերութիւնների և միաբանութիւնների ներկայացուցիչների համառուսական ժողովը։

ՌԵԱԶԱՆ։ Ցայտարարված են Պետական Դումայի ընտրողական ցուցակները։ Ամբողջ նահանգում մտել են ընդամենը 16,259 ընտրողներ։ Անցեալ ընտրութիւններին մասնակցում էին ընդամենը 14,427 ընտրողներ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
(Ամառնային երթևեկութիւն)
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—Արագ գնացքը № 2—10 ժ. 8 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 58 ր., Եւլախ 4 ժ. 29 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 7 ր. երեկ., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.: Պոստային գնացքը № 4—12 ժ. 10 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 14 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 13 ր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 48 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 20 ր. ցեր.: Մարդատար գնացքը № 6—2 ժ. 44 ր. ցեր., հասնում է Աղստաֆա 5 ժ. 34 ր., Գանձակ 8 ժ. 42 ր. երեկ., Եւլախ 10 ժ. 39 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 3 ժ. 21 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 38 ր. առ.: Խառն գնացքը № 106 (III կամ IV կարգի վագօններով, երբ կարևորութիւն զգացվի)—4 ժ. 37 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 44 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 5 ր. ցեր., Եւլախ 4 ժ. 13 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բագու 5 ժ. 54 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄ.—Արագ գնացքը № 11—10 ժ. 44 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 40 ր. գիշ., Բաթում՝ 8 ժ. 58 ր. առ.: Պոստային գնացքը № 3—9 ժ. 41 ր. ցեր., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 59 ցեր., Բաթում 11 ժ. 36 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 5—6 ժ. 36 ր. եր., հասնում է Միխայլօվօ 10 ժ. 38 ր. գիշ., Բաթում 7 ժ. 26 ր. առ.: Խառն գնացքը № 107 (III կամ IV կարգի վագօններով, երբ կարևորութիւն զգացվի) 6 ժ. 18 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 32 ր. ցեր., Բաթում 4 ժ. 31 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—Պոստային գնացքը № 74/75—12 ժ. 40 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 7 ժ. 54 ր. առ., Ալէքսանդրոպոլ 11 ժ. 24 ր. ցեր., Էջմիածին 4 ժամ 40 րոպ. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 7 ր. ցերեկվայ (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 9 ժ. 50 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 21 ր. գիշ., Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 78/79 (միայն II և III կարգի վագօններով)—7 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 2 ժ. 18 ր. գիշ., Ալէքսանդրոպոլ 5 ժ. 56 ր. գիշ., Էջմիածին 11 ժ. ցեր., Ուլուխանլու 11 ժ. 26 ր., Երևան 12 ժ. 19 ր. ցեր.: Մարդ.-ապրանքատար № 108/109—11 ժամ 28 րոպ. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 7 ժ. 28 ր. եր., Ալէքսանդրոպոլ 11 ժ. 27 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 40 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 15 ր. առ., Երևան 7 ժ. 23 ր. առաւօտեան։

ԲՈՐԺՈՄ.—Մարդատար գնացքը № 7/8—7 ժ. 58 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 43 ր., Բօրժօմ 1 ժ. 39 ր. ցեր., Մարդատար գնացքը № 9/10—3 ժ. 5 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 48 ր. ցեր., Բօրժօմ 8 ժ. 41 ր. երեկոյեան։

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Արագ գնացքը № 1—9 ժ. 56 ր. եր., Պոստային գնացքը № 3—8 ժ. 56 ր. առ.: Մարդատար գնացքը № 5—5 ժ. 51 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 107—4 ժ. 56 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Արագ գնացքը № 12—9 ժ. 18 ր. առ.: Պոստային գնացքը № 4—11 ժ. 15 ր. գիշ.: Մարդատար գնացքը № 6—1 ժ. 59 ր. ցեր.: Խառն գնացքը № 106—3 ժ. 40 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Պոստ. գնացքը № 72/73—7 ժ. 26 ր. առ., Մարդատար-ապրանքատար գնացքը № 74/75—8 ժ. 33 ր. եր.: Մարդ.-ապրանքատար գնացքը № 80/81—12 ժ. 48 ր. ցեր.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—Մարդատար գնացքը № 7/8—7 ժ. 8 ր. առ., մարդատար գնացքը № 9/10—9 ժ. 8 ր. երեկոյեան։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
«606»-Ի ՆԵՐԱՐԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 Ժ.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վերքաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Բ. Գ. ՈՂԱՍԱՐԵԱՆ—1—2 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական վերքաբուժութեան և միզասեռ. հ.:
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԱՄԲՐՈՒՄՕՎԱ-ՄԵԼԻՔԵԱՆ —12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Մ. Լ. ՌԵՆԻԳԵՐ-ԱՐԵՃԵՎԱ—6—7 ժ. մանկաբարձութիւն, կանանց և երեխայոց հիւ.:
Զ. Ա. ԹԱՌՈՒՄԵԱՆ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. քննութիւն արեան, մէզի և այլն։
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—78

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՂԶԸԼ-ԱՐՎԱՏԻ հայոց եկեղ. ծխ. դպրոցի համար հարկաւոր է
ՄԻ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԱԻԱՐՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
400 ռուբլի ռոճիկով, սենեակ և փայտ։
Դիմել՝ Кизиль-Арватъ (Закасп. обл.), Попечителю Гукасу Теръ-Гукасянцу.
(ա. օ.) 566. 3—3

ԳՕՐԻՍԻ
ծխական դպրոցի համար հարկաւոր է
ՄԻ ՓՈՐՁՎԱԾ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
որ Ա., Բ. բաժ. աւանդելու է հայոց լեզու և բարձր բաժ. թուաբանութիւն, 25—26 դաս, դասագինը 20 ր.։
Դիմել Գօրիս, հոգաբարձութեան անունով։
572. 2—2

Առևտրի եւ Արդիւնաբերութեան Մինիստր. տնօրէնութեան ներքոյ գտնվող
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4. Տէլէֆօն № 976.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։
Գործնական զբաղմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Լօնդօնի Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comptoir-ում։ Նիւթերն առնվում են րէալ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) պարտադիր. 1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրանս., ամերիկական, բանկային և գործարանական). 2) Առևտրական թուաբանութիւն. 3) Քաղաքատնտեսութիւն. 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանօնադրութիւն). 5) Առևտրական թղթակցութիւն. 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենաստ ձեռքի ուղղումն). բ.) ոչ-պարտադիր. 1) Օտար լեզուներ. 2) Սղագրութիւն. 3) Դակտիլլօգրաֆիա (ըմինգտոն և այլ. և 4) Առևտր. թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և զատ-զատ։ Ունկնդիրների թւի շատութեան պատճառով բացվում է երկրորդ զուգընթաց բաժանմունք, որը մանաւանդ յարմար է օտարաքաղաքացիների համար։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը առ. ժամը 10—12-ը և երեկ. 4—7-ը։ Ծրագիրը և կանօններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։ Կուրսերը ֆիրմաներին յանձնարարում են հաշւապահներ, օգնականներ և առևտր. այլ ծառայողներ՝ կուրսերի ընթացաւարտներից և իրանց ընդունակութեամբ աչքի ընկնողներից։ (Ընթացիկ տարում կուրսերն ունեցել են 228 ունկնդիր, որոնցից 42 հոգի իգական սեռից)։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ
(ե. հ. կ.) 555. 0—4 Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный